

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Hana Koláčková

**Postoje českých politických stran k imigrační politice Evropské unie:
komparace volebních programů**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Daniel Marek Ph.D., M. A.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 28. 4. 2016

Hana Koláčková

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat **Doc. Danielu Markovi, Ph.D., M. A.**, za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které napomohly k vypracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Imigrační politika EU	11
1.1 Historický vývoj imigrační politiky EU.....	11
1.2 Legální migrace do EU.....	16
1.2.1 Vízová politika EU.....	17
1.2.2 Azylová politika EU.....	17
1.3 Nelegální migrace do EU.....	19
1.4 Migrační krize v Evropě (2015–2016).....	20
2. Imigrační politika ČR	24
2.1 Historie imigrační politiky po roce 1989 v Československu	24
2.2 Historie imigrační politiky v ČR (1993–2003)	25
2.3 Historie imigrační politiky v ČR (2004–2016)	28
2.4 Vývoj počtu cizinců a žadatelů o azyl v ČR	32
3. Komparace volebních programů českých politických stran	33
3.1 Česká strana sociálně demokratická (ČSSD).....	33
3.2 ANO 2011 (ANO).....	35
3.3 Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	37
3.4 TOP 09.....	38
3.5 Občanská demokratická strana (ODS)	40
3.6 Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury	44
3.7 Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)	44
3.8 Zjištění plynoucí z komparací volebních programů vybraných českých politických stran	47
Závěr.....	50
Seznam pramenů a literatury.....	53
Seznam zkratk.....	65
Abstrakt.....	66
Abstract.....	66

Úvod

Migrační politika Evropské unie (EU) se rozvíjí teprve v posledních desetiletích a postupně se stává nejdynamičtější politikou. Součástí migrační politiky je důraz na integraci přistěhovalců, ale ta je v kompetenci národních států. Je třeba rozlišovat mezi legální a nelegální migrací. Legální migrace je řízená, státem kontrolovaná migrace, např. za prací, za studiem. Stát ji může regulovat vízy a pobytovými oprávněními. Naproti tomu nelegální migrace není státem nijak řízená, protože přistěhovalci vstupují na území cílového státu nelegálně, tedy bez víza či oprávnění k pobytu. Nelegální migrace také může být spojena s organizovaným zločinem, mezinárodním terorismem a obchodem s lidmi, protože je často řízena nelegálními převaděči osob.

Společná přistěhovalecká politika EU má bránit nelegální migraci, a zároveň využívat výhody migrace legální, jež má potenciál např. přispívat k odvrácení nepříznivého demografického vývoje, řešení nedostatku pracovníků a posílení hospodářského růstu. Při popisu pohybu osob mezi jednotlivými státy rozlišujeme emigraci a imigraci. Každý z těchto pojmů definuje jiný směr pohybu osob vzhledem k danému geografickému místu. Imigraci můžeme chápat jako přistěhování, emigraci naopak jako vystěhování obyvatelstva. Člověk, který opustí svou zemi, se stává emigrantem pro domovskou zemi a zároveň imigrantem pro zemi, do které zamíří. Autorka se v práci zaměří na problematiku imigrace.

V současnosti se Evropa potýká s přílivem přistěhovalců zejména z Blízkého východu a Afriky. EU se místo rozboru příčin migrační vlny a jejího funkčního řešení spíše snažila vypořádat s jejími následky. Dlouho EU neřešila, jak migranty zastavit na hranicích nebo jak omezit jejich příval, ale spíše, jak je přerozdělit do všech členských zemí EU pomocí kvót. EU svolala řadu summitů, vydávala prohlášení. Až v březnu roku 2016 uzavřela EU stěžejní dohodu s Tureckem o vracení migrantů z Řecka zpátky do Turecka, výměnou za příslib, že syrští uprchlíci budou přemístováni z Turecka do zemí EU.

Imigrační politika EU uplatňuje jiný přístup k občanům členských států a jiný k migraci občanů ze třetích zemí. Postavení občana jednoho členského státu EU v jiném členském státě EU se podobá postavení vlastních občanů přijímajícího státu. Tento stav platí od schválení Maastrichtské smlouvy v roce 1992, jež zavedla unijní občanství, které však pouze doplňuje občanství státní. V roce 1999, po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost se migrační politika stala součástí prvního pilíře. Postoj EU k migraci není jednoznačný, státy se často nemohou shodnout na společném postupu. Multikulturalismus jako koncepce je také rozporuplný. V zemích západní Evropy se v posledním desetiletí mluví o migraci v souvislosti

se selháváním integrace, vysokou nezaměstnaností a obavami z islamizace. Význam této problematiky stále roste.

V porevolučním období nezískala problematika migrace v Československu zevrubnější pozornost odborníků z oblasti práva. Do roku 1992 stát nekladal žádné překážky pro pobyt cizinců na území České republiky (ČR), ale prakticky jim neumožňoval se trvale usadit a naturalizovat. V letech 1990–1996 byl v Československu a v ČR v souladu s ekonomickým neoliberalismem uplatňován přístup, který se nesnažil migraci potlačovat ani usměrňovat, pouze evidoval cizince, popřípadě zasáhl proti cizincům, kteří porušovali právní řád. V druhé polovině 90. let 20. století byla tendence přistěhovalců regulovat, postupně zpřísnovat legislativní rámec, a to i kvůli přípravě na členství v EU. Od konce 90. let se začaly vytvářet i integrační politiky pro přistěhovalce v ČR. Začala se prosazovat ochrana domácího trhu práce. Kvůli ekonomické recesi kolem roku 1998 začala být přijímána restriktivní opatření, což vyvrcholilo v roce 1999, kdy byly přijaty nové zákony o pobytu cizinců a o azylu. Tyto zákony se staly základem migrační politiky ČR.

České zákony bylo nutné harmonizovat s legislativou EU. Přijetí norem migračního práva EU bylo provázeno legislativními i technickými problémy. Europeizace migrační politiky byla asi nejvíce patrná ve vízové politice. Od roku 2004 je ČR členskou zemí EU, takže má omezené možnosti uplatňování samostatné migrační politiky. I přesto se česká migrační politika snažila o proaktivní přístup. ČR spustila pilotní projekt *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*, zavedla tzv. *zelené karty* a v roce 2003 vláda schválila *Zásady politiky v oblasti migrace cizinců*. Od konce roku 2008, tedy v období globální ekonomické krize, můžeme pozorovat oslabení přílivu migrantů a určité restriktivní, ale i liberalizační kroky v migrační politice ČR, např. *projekt dobrovolných návratů*.

Výrazným rysem české migrační politiky je její apolitičnost. Vůdčí úlohu má Ministerstvo vnitra ČR (MV ČR). Migrační otázky se řeší spíše byrokraticky, výjimkou byla politizace v souvislosti s některými politickými stranami, které se negativně vyjadřují o přistěhovalcích, a pak také v roce 2008 při parlamentní rozpravě o zelených kartách. České politické strany se ve svých volebních programech problematikou migrace příliš nezabývají. Větší pozornost migračním otázkám věnují až v poslední době, kdy Evropa čelí většímu počtu přistěhovalců, než tomu bylo v minulosti. V posledních dvou letech dokonce strany vydávají své migrační strategie a postupy, jak vyřešit migrační krizi.

Cíle práce a výzkumné otázky

Tato bakalářská práce se zabývá postoji českých politických stran k imigrační politice EU a komparací volebních programů vybraných českých politických stran. Definuje, co je to imigrační, vízová a azylová politika, jaké jsou směrnice a nařízení institucí EU k této problematice. Dále popisuje, jak se změnila legislativa ČR v oblasti imigrační a azylové politiky po vstupu do EU v roce 2004. V práci je zevrubně popsán vývoj imigrační, azylové a vízové politiky ČR jako členského státu EU, je zde uvedeno, jak probíhá azylový proces, vstup a pobyt cizinců na území ČR a jaké jsou strategie imigrační politiky.

Text se soustředí také na analýzu postojů politických stran v ČR k imigrační politice EU. Autorka bude zkoumat politické programy, prohlášení a stanoviska politických stran i jednotlivých politiků a zjišťovat, jak k imigraci přistupují jednotlivé politické strany, jak se v průběhu let měnily jejich postoje a jestli jejich postoj koresponduje s politikou EU. K dosažení stanovených cílů si autorka klade následující výzkumné otázky:

1. *Jak se liší pojetí problematiky imigrace v programech českých politických stran před vstupem do EU a po vstupu?*
2. *Jaké dopady měla migrační krize v Evropě z let 2015–2016 na programy a postoje českých politických stran?*

Analýza literatury

Ve své práci autorka používá české i zahraniční monografie o migraci. Velmi přínosná je kniha *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Dušana Drbohlava a kolektivu autorů. Podrobně popisuje historický vývoj československé a české imigrační politiky, včetně zákonů týkajících se této problematiky. Mezi další autory patří Harald Christian Scheu, který je editorem knihy *Migrace a kulturní konflikty*. V této knize je popsána migrace jako obecný fenomén, dále podává detailní popis vývoje imigrační politiky EU. Jednu z kapitol, o harmonizaci české legislativy s legislativou EU, zpracovala Věra Honusková. Velmi přínosná je monografie *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* od Petra Druláka a kolektivu autorů, která pojednává o kvalitativních metodologických postupech. Z kapitoly od Michala Kořana lze získat informace o tom, jak správně napsat jednopřípadovou studii.

Samostatná kapitola bakalářské práce je věnována analýze volebních programů a dalších stranických dokumentů vybraných českých politických stran. Na internetových stránkách politických stran někdy nejsou dostupné všechny jejich programy a dokumenty, proto autorka využije tzv. *Manifesto Project Database*. Je to databáze volebních programů a výsledků

voleb, která je spravována tzv. *Manifesto Research on Political Representation Project* (MARPOR). Tento projekt už od roku 1945 shromažďuje informace o preferencích politických stran v demokratických volbách ve více než 50 zemích světa. Co se týče srovnávání volebních programů českých politických stran, je přínosný článek od Lubomíra Kopečka s názvem *Imigrace jako politické téma v ČR: analýza postojů významných politických stran*, kde autor srovnává přístupy relevantních českých politických stran k imigrační politice do roku 2004. Z tohoto článku, který se nezaměřuje na změny v postojích k imigrační politice po vstupu do EU, ani aktuální vývoj v této problematice, je možné využít pohled na historii tohoto tématu. Podobnému tématu se věnoval Josef Koudelka, autor článku *Imigrace a politické strany v České republice (2010–2013)*. Tento text také analyzuje jednání jednotlivých politických stran a jejich přístupy a názory na imigrační politiku, ale v pozdějším období, konkrétně v letech 2010–2013.

Ke zpracování bakalářské práce budou využity i relevantní internetové zdroje, např. internetové stránky MV ČR (mvr.cz), kde jsou zveřejněny informace o migrační a azylové politice ČR, český legislativní rámec této problematiky a strategie migrační politiky ČR. Dále jsou přínosné stránky Evropské rady (ER) a Rady EU (consilium.europa.eu), kde jsou zveřejněny zápisy z jednání a zasedání a veškeré dokumenty schválené institucemi EU, je tam uvedena i přehledná časová osa poskytující chronologii vývoje migrační krize v Evropě. Na internetových stránkách eur-lex.europa.eu jsou dostupné veškeré smlouvy, směrnice, nařízení, rozhodnutí a další dokumenty EU ve všech 24 úředních jazycích EU. Na stránkách euroskop.cz se lze dočíst o aktuálních událostech týkajících se EU i o vztahu ČR a EU, o faktech a historii EU a jejich politikách. Informace mohou poskytnout i oficiální internetové stránky EU (europa.eu) a Evropské komise (EK) (ec.europa.eu), popřípadě stránky Frontexu (frontex.europa.eu), kde jsou údaje o operacích agentury Frontex a mapy zachycující migrační trasy přistěhovalců.

Metodologické postupy

Text je jednopřípadovou studií. Jednopřípadová studie je definována jako případová studie, jejíž detailní a praktické znalosti mají svou vědeckou hodnotu i bez nutnosti teoretického zobecňování, jde tedy jen o celostní a hluboké porozumění komplexním fenoménům bez ambice přispět k prohloubení poznání o jiných fenoménech. Autorka ve své práci použije jedinečnou neboli vnitřní jednopřípadovou studii. Jedinečná případová studie má interpretativně-hermeneutickou povahu a je možné, že v budoucnu bude sloužit jako základ pro obecnější způsob uvažování nebo pro teorii. Případová studie je tedy detailní analýzou případu,

který je objektem výzkumu (Kořan 2008: 29–34). V předkládané bakalářské práci bude zvoleným případem a zároveň předmětem výzkumu imigrační politika EU.

Z metodologického hlediska bude při zkoumání postojů politických stran využito empiricko-analytického a komparativního přístupu. Na základě studia volebních programů, dalších dostupných stranických dokumentů a prohlášení politiků bude provedena komparace a analýza a na závěr vyhodnoceny a prezentovány výsledky zjištění. Poté bude možné zodpovědět výzkumné otázky.

Obsahové vymezení a struktura práce

Bakalářská práce se člení na tři hlavní kapitoly. V první kapitole se práce zaměřuje na imigrační politiku EU, na její historický vývoj, rozdíly mezi legální a nelegální migrací, na problematiku vízové a azylové politiky EU a na směrnice a nařízení formující imigrační politiku EU. Tato kapitola obsahuje i podkapitulu věnovanou popisu opatření, pomocí nichž se EU vypořádává s migrační krizí, provázenou přílivem přistěhovalců zejména z oblasti Blízkého východu a ze severní Afriky. Autorka se zaměří na postupy a opatření EU zavedené během řešení této krize v období od dubna 2015 do dubna 2016. V druhé kapitole bude představena imigrační politika ČR, se zvláštním důrazem na její proměny v průběhu času. Po sametové revoluci byla velmi benevolentní a postupně se začala zavádět restriktivní opatření. V roce 2004 ČR vstoupila do EU, takže česká migrační legislativa se musela zharmonizovat se zákony EU. V této kapitole bude také popsáno, jak se vyvíjel počet cizinců a žadatelů o azyl na českém území.

Třetí kapitola se zaměřuje na komparaci a analýzu postojů českých politických stran k migraci a také na další stranické dokumenty a vyjádření politiků. Do srovnávání politických postojů budou zahrnuty politické strany, které ve volbách do Poslanecké sněmovny (PS) v roce 2013 překročily pětiprocentní klauzuli. Jsou to následující strany:

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

ANO 2011 (ANO)

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

TOP 09

Občanská demokratická strana (ODS)

Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury

Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL).

Jelikož je záměrem práce vyzkoumat případné změny ve volebních programech a postojích stran, které nastaly po vstupu do EU v roce 2004 a po vypuknutí migrační krize v roce

2015, je nutné, aby byly zkoumány volební programy zveřejněné již před rokem 2004. Jako výchozí bod byl zvolen rok 1996, kdy se odehrály první volby do PS v samostatné ČR. Autorka bude zkoumat volební programy od voleb v roce 1996 u těch stran, které v té době existovaly.

Závěr bakalářské práce je věnován shrnutí výzkumného záměru a zodpovězení výzkumných otázek.

1. Imigrační politika EU

V prosperujících demokratických státech je mobilita pracovních sil běžnou součástí společenského vývoje. Z hlediska demografické a ekonomické budoucnosti a udržení sociálního standardu je migrace do Evropy nezbytná, protože ve většině evropských států dochází k poklesu podílu obyvatel v produktivním věku. S migrací se však pojí i negativní aspekty, jako např. případné propojení s organizovaným zločinem a mezinárodním terorismem. Někteří odborníci na evropskou migrační problematiku tvrdí, že společná migrační politika EU neexistuje, není žádný ucelený systém právních norem. Tento stav vychází z nevyjasněného přístupu národních států k migrační politice. Jednotlivé státy usilují o nastolení rovnováhy mezi snahou o řešení prosazující národní zájmy a řešením, které je zkoordinováno s postupy na mezinárodní a evropské úrovni. Státy se v tom případě musejí vzdát části národní suverenity v oblasti vstupu a pobytu cizinců na svém území (Scheu 2011: 74–75).

V souvislosti se současnou migrační krizí v Evropě se často setkáváme s pojmem *ekonomický migrant*. Jde o člověka, který dobrovolně opustil svou zemi s cílem zlepšit svou ekonomickou situaci. Ekonomické důvody však nejsou dostatečnou podmínkou pro získání mezinárodní ochrany. Takový člověk může migrovat legálně i nelegálně, záleží na konkrétní situaci. S migrační krizí souvisí i problematika uprchlíků. *Uprchlík* musí splnit kritéria Ženevské konvence z roku 1951. To znamená, že uprchlíkem je osoba, která se nachází v cizí zemi a má oprávněné obavy z pronásledování z rasových, náboženských, národnostních důvodů nebo kvůli zastávání určitých politických názorů nebo příslušnosti k určitým společenským vrstvám. Uprchlíci také často vstupují na území cizího státu nelegálně, ale podáním žádosti o mezinárodní ochranu (ve formě azylu nebo doplňkové ochrany) je jejich postup zlegalizován (mvr.cz). Je důležité nezaměňovat pojmy *uprchlík* a *migrant*. Autorka bude ve své práci vycházet z výše uvedených definic.

1.1 Historický vývoj imigrační politiky EU

Od 80. let 20. století se migrační politika ES/EU dělí na migrační politiku občanů členských států a migraci občanů ze třetích zemí. Status příslušníků obou skupin se velmi liší. Postavení občana jednoho členského státu v jiném členském státě se podobá postavení vlastních občanů přijímajícího státu. Je to způsobeno tím, že v roce 1992 byla schválena Maastrichtská smlouva (neboli Smlouva o EU), v níž je stanoveno, že každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je zároveň občanem EU, přičemž občanství EU nenahrazuje státní občanství, jen ho doplňuje. Ale postavení státních příslušníků členského státu je přece jen o něco

výhodnější, protože volný pohyb unijních občanů lze za přesně stanovených podmínek omezit. Maastrichtská smlouva také začlenila vízové záležitosti do oblasti komunitárního práva (Scheu 2011: 96, 102–103, eur-lex.europa.eu).

Článek K. 1 Smlouvy o EU z roku 1992 zařadil do nově vzniklého třetího pilíře otázky týkající se azylu, kontrol na vnějších hranicích EU, migrační politiky a politiky vůči občanům třetích zemí. Tím se tato agenda otevřela pro mezivládní spolupráci na úrovni EU. Přijetí právně závazných norem se ale nepodařilo, protože nebylo možné dosáhnout jednomyslnosti všech členských států EU. Rada EU tedy přijala hlavně nezávazné dokumenty v rámci třetího pilíře, např. doporučení ohledně budoucích readmisních dohod mezi členskými státy na jedné straně a třetích zemí na straně druhé, dále doporučení o koordinovaném přístupu členských států v případě provádění vyhoštění a rezoluce týkající se opatření proti fingovanému manželství. Rada EU také doporučila členským státům zlepšení kontrolních mechanismů a harmonizaci národních opatření proti nelegální migraci a nelegálnímu zaměstnávání (Scheu 2011: 96).

V evropské legislativě neexistuje pojem evropské migrační právo. Tuto oblast pokrývá soubor legislativních instrumentů, které byly přijaty k vízové, azylové a přistěhovalecké politice, patří sem také úprava volného pohybu osob, schengenské *acquis* a smlouvy přijaté mezi členskými státy a třetími zeměmi. Vzhledem k tomu, že výsledky mezivládní spolupráce v oblasti migrační politiky nebyly příliš přesvědčivé, bylo dohodnuto, že společná migrační politika bude posílena v rámci změny základních smluv. Amsterodamská smlouva schválená v roce 1997 měnila primární právo ES. Do Smlouvy o ES byla přidána nová hlava IV, která se týká právě vízové, azylové, přistěhovalecké politiky a jiné politiky týkající se volného pohybu osob. Azylová a migrační politika byla přesunuta z třetího pilíře do komunitárního práva v prvním pilíři. Do prvního pilíře bylo začleněno i schengenské *acquis*¹. Podle článků 62 a 63 Smlouvy o ES získala Rada EU legislativní pravomoc v oblasti kontroly hranic, víz a legálního pobytu na území členských zemí EU, dále je zmocněna k přijímání předpisů v oblasti azylu a azylového řízení a proti nedovolenému přistěhovaectví a nedovolenému pobytu včetně navracení osob, které neoprávněně pobývají v členském státě EU (Honusková 2011: 144, Scheu 2011: 96–97).

Po schválení Amsterodamské smlouvy nastalo období přechodu od mezivládní spolupráce k nadnárodnímu mechanismu. Během pětiletého přechodného období v letech

¹ Schengenská dohoda byla podepsána v roce 1985 Německem, Francií a zeměmi Beneluxu. Tyto státy měly zájem o vytvoření zóny volného pohybu osob a zrušení kontrol na společných vnitřních hranicích, současně se zavedením účinných kontrol na vnějších hranicích. V roce 1995 došlo k odstranění hraničních zábran. Schengenský prostor se postupně rozšiřoval o další státy. V prosinci 2007 se součástí Schengenského prostoru stala i ČR (euroskop.cz).

1999–2004 platily v oblasti migrace a azylu jen omezené pravomoci Evropského soudního dvora. Zároveň měly členské státy a EK legislativní iniciativu, v Radě EU platilo jednomyslné rozhodování a Evropský parlament (EP) se do normotvorné činnosti mohl zapojit jen omezeně. Velká Británie, Irsko a Dánsko si pro sebe prosadily výjimky, to znamenalo, že bez dodatečného souhlasu nejsou hlavou IV o společné migrační a azylové politice vázány. Členské státy práva na legislativní iniciativu příliš často nevyužívaly a navrhování právních předpisů nechávaly na EK. Toto přechodné období skončilo 1. 5. 2004, tím automaticky skončilo právo členských zemí na legislativní iniciativu, takže od této chvíle má EK monopol legislativní iniciativy na společnou migrační politiku stejně jako na všechny ostatní společné politiky. Další přechodná opatření, např. o hlasování v Radě a zavedení principu spolurozhodování, byla upravena až 22. prosince 2004. Nadále však platí, že Rada EU jednomyslně rozhoduje o minimálních pravidlech pro postup členských států při přiznávání nebo odnímání postavení uprchlíka, dále jednomyslně rozhoduje o povoleních vydávaných za účelem sloučení rodin nebo pro státní příslušníky třetích zemí, kteří už oprávněně pobývají v některé členské zemi EU, jednomyslně rozhoduje i o vstupu a pobytu na území členských států a o přijímání pravidel, podle kterých členské státy udělují dlouhodobá víza a povolení k pobytu (Scheu 2011: 97–99).

První vizí vývoje evropské migrační a azylové politiky byly závěry ER ze summitu v Tampere ve dnech 15. a 16. 10. 1999. Text byl rozčleněn na čtyři hlavní oblasti: partnerství se zeměmi původu, společný azylový systém, spravedlivé zacházení s občany třetích zemí a řízení migračních proudů. Představitelé členských států EU se shodli na nutnosti komplexního přístupu k celé migrační problematice, takže je třeba se zabývat opatřeními proti chudobě, možnostmi zlepšení životní situace, posilováním demokracie a ochranou lidských práv ve třetích zemích. Účastníci jednání se zabývali i problematikou bezpečnosti hranic a spolupráce členských států při kontrolách hranic. Pozornost byla věnována boji proti obchodování s lidmi a proti ekonomickému vykořisťování přistěhovalců. Na základě těchto závěrů ze summitu v Tampere EK ve svém sdělení z 22. 11. 2000 uvedla, že politika tzv. nulové imigrace, kterou uplatňují některé evropské státy, už není vhodným nástrojem kvůli tlaku ze strany migrantů a také proto, že státy EU potřebují na svém pracovním trhu kvalifikované pracovníky ze třetích zemí. EU a členské státy musí zajistit právní procedury pro přijímání migrantů a na druhé straně musí být přijat koordinovaný postup proti nelegální migraci. Hlavní je, jak maximalizovat pozitivní následky migrace ve prospěch EU, přistěhovalců i zemí jejich původu (Scheu 2011: 98, ec.europa.eu).

V listopadu 2001 EK představila konkrétní opatření v oblastech vízové politiky, výměny informací mezi členskými zeměmi EU, kontroly hranic, policejní spolupráce,

cizineckého a trestního práva a politiky navrácení nelegálních migrantů. Boj proti nelegální migraci by měl začít v zemích původu, kterým by EU měla poskytovat materiální pomoc a podněty v oblasti ochrany lidských práv (Scheu 2011: 98–99).

Dne 5. listopadu 2004 ER přijala *Haagský program*, který navazoval na *program z Tampere*. Haagský program stanovoval strategie a cíle pro období 2005–2010. Legální migrace je důležitou součástí hospodářského růstu a podmínkou konkurenceschopnosti ekonomiky EU. Podle programu je ale nutné bojovat proti nelegální migraci a posílit vnější hranice EU. Dokument se také věnuje společnému evropskému azylovému systému. EK v prosinci 2005 představila *Plán politiky v oblasti legální migrace*, ve kterém upozorňuje na to, že nelze navrhovat jen nástroje na přijímání migrantů, ale že je velmi důležitá jejich integrace. EK také navrhla legislativní akty zaměřené jen na přijímání některých vybraných kategorií ekonomických migrantů. Součástí balíku byla i úprava práv těch přistěhovalců, kteří byli přijati na území jednoho z členských států EU. Asi dva roky po přijetí Haagského programu EK předložila priority boje proti nelegální migraci osob ze třetích zemí, které jsou inspirovány skeptickým přístupem vůči migraci, panujícím v mnoha členských státech EU (Scheu 2011: 99–100).

EK ve svém sdělení ze dne 11. září 2007 analyzovala opatření týkající se přijetí a integrace osob ze třetích zemí. Důvody migrace v členských státech EU se zásadně liší. Ve Francii, Rakousku a Švédsku je hlavním důvodem migrace slučování rodin, zatímco v Irsku, Portugalsku, Velké Británii a Španělsku byl zaznamenán vysoký podíl přistěhovalců za prací. EK kladla důraz na integraci přistěhovalců do společnosti, dialog mezi různými kulturami a náboženstvími, aby nedocházelo k rasismu a extremismu (Scheu 2011: 100).

Dne 13. prosince 2007 byla schválena Lisabonská smlouva (začala platit 1. 12. 2009), která nepřinesla žádnou velkou změnu, co se týče migračního práva. Lisabonská smlouva doslovně převzala formulace uvedené ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu, která nevstoupila v platnost kvůli negativním výsledkům referenda v Nizozemsku a ve Francii. Nový článek 79 Smlouvy o fungování EU (SFEU) přináší větší zapojení EP do problematiky legální migrace – stanovuje řádný legislativní proces ve věci vstupu a pobytu na území členských států EU. V těchto otázkách Rada hlasuje kvalifikovanou většinou, ta nahrazuje dosavadní princip jednomyslnosti. Spolurozhodování Rady a EP může být velmi zdouhavé, ale dá se očekávat, že EP bude klást větší důraz na lidskoprávní a humanitární aspekty než národní vlády zastoupené v Radě. V Lisabonské smlouvě došlo také k terminologické změně, v novém

ustanovení článku 78 SFEU se nepoužívá výraz „minimální pravidla“². Do primárního práva byla kromě azylu zavedena také doplňková ochrana. Bylo přijato opatření obsahující „*jednotný status doplňkové ochrany pro státní příslušníky třetích zemí, kteří, aniž by získali evropský azyl, potřebují mezinárodní ochranu.*“ (Scheu 2011: 100–101, eur-lex.europa.eu).

16. října 2008 byl schválen *Evropský pakt o imigraci a azylu*, který se zabývá legálním vstupem do prostoru EU a podporou integrace, kontrolou nelegální migrace, zlepšením ochrany vnějších hranic, společným azylovým systémem a partnerstvím s třetími zeměmi a zeměmi tranzitu. Tento Pakt byl přijat v době francouzského předsednictví, takže reflektuje hlavně francouzské zájmy v oblasti migrace. V důsledku toho Pakt obsahuje nepřímou výtku směrem ke Španělsku a Itálii, které v minulosti přijaly národní opatření k plošné regularizaci nelegálních migrantů. V Paktu je stanoveno, že regularizace by se měla provádět jen případ od případu. Pakt se zmiňuje i o povinnostech přistěhovalců, mezi něž patří např. studium místního oficiálního jazyka, respekt k identitě členských států a jejich základním hodnotám (Scheu 2011: 101, cevro.cz).

Po schválení Lisabonské smlouvy získala v migrační politice větší roli EK, která přenesla odpovědnost na agenturu Frontex³. Frontex vznikl v roce 2004 nařízením Rady EU. Sídlí ve Varšavě. Jeho hlavním úkolem je boj proti ilegálním migrantům, boj proti obchodu s lidmi a zamezení teroristické infiltraci EU. Cílem je spolupráce států na vnějších hranicích EU, jimiž jsou míněny pozemní i námořní hranice, dále ke kompetencím Frontexu patří vysílání pohraničních jednotek rychlé reakce na území členských států, pomoc členským státům při odborné přípravě pohraniční stráže, koordinace operativní spolupráce mezi členskými státy a rozvoj společných integrovaných modelů hodnocení rizik (cevro.cz).

V návaznosti na program z Tampere a Haagský program byl v prosinci 2009 přijat *Stockholmský program*, který určuje přístup k migraci a azylu na roky 2010–2014. Tento program staví na principech, které byly odsouhlaseny ER v *Evropském paktu o imigraci a azylu*. V programu je stanoveno, že by EU měla rozvíjet integrovanou správu hranic a vízovou politiku, a zároveň zajistit bezpečnost občanů EU. Je potřeba ochránit ty, kteří potřebují mezinárodní ochranu. Silné hraniční kontroly jsou nutné pro boj s nelegální migrací a mezinárodní trestnou činností. K ochraně vnějších hranic slouží i Schengenský informační

² Výraz „minimální pravidla“ byl uveden v čl. 63 odst. 1 a 2 ve Smlouvě o ES v souvislosti s omezením legislativních pravomocí ES, které se týkaly minimálních pravidel pro přijímání žadatelů o azyl v členských zemích, uznávání státních příslušníků třetích zemí za uprchlíky, postupu členských států při přiznávání nebo odnímání postavení uprchlíka, dočasné ochrany vysídlených osob ze třetích zemí, které se nemohou vrátit do země původu, a osob, které z jiných důvodů potřebují mezinárodní ochranu.

³ Evropská agentura pro řízení operativní spolupráci na vnějších hranicích členských států Evropské unie

system druhé generace a Vízový informační systém. Je také nutné posílit agenturu Frontex, aby mohla reagovat na nové výzvy, a rozvíjet společnou vízovou politiku a regionální konzulární spolupráci. Společná migrační politika musí zahrnovat účinnou a udržitelnou návratovou politiku. Je také nutné posilovat dialog a partnerství se zeměmi mimo EU (eur-lex.europa.eu, Scheu 2011: 101).

Na Stockholmský program navazuje Post-Stockholmský program z roku 2014 neboli sdělení EK *Otevřená a bezpečná Evropa: cesta k realizaci*. Jeho cílem v oblasti *Společného evropského azylového systému (SEAS)* je důsledná implementace a uplatňování předpisů SEAS. Jedná se o další fázi budování SEAS, kdy po přijetí všech legislativních dokumentů, je nutné je adaptovat a implementovat do národních právních řádů a musí proběhnout evaluace přijatých právních předpisů (mvcr.cz).

1.2 Legální migrace do EU

V roce 2000 EK ve svém dokumentu stanovila tři hlavní kategorie legální migrace do EU:

- Migrace z humanitárních důvodů
- Migrace z důvodu slučování rodin
- Migrace z ekonomických důvodů (eur-lex.europa.eu).

V roce 2008 byl schválen *Evropský pakt o přistěhovalectví a azylu*. Stal se základem pro přistěhovačskou a azylovou politiku EU. V oblasti legálního přistěhovalectví bylo také přijato několik důležitých právních aktů, například směrnice o jednotném povolení, která státním příslušníkům států mimo EU umožňuje pobývat a pracovat v EU na základě jednotného povolení. Byly přijaty i další právní předpisy usnadňující vstup studentů a výzkumných pracovníků ze zemí mimo EU do EU, dále vstup sezónních pracovníků, manažerů či specialistů ze zemí mimo EU v případě vnitřofirmního přesunu nebo vyslání pracovníků ze zemí mimo EU v rámci ustanovení směrnice o službách (eur-lex.europa.eu).

V květnu 2009 byla schválena směrnice Rady EU o vstupu a pobytu občanů třetích zemí za účelem vysoce kvalifikovaného zaměstnání, která byla také transponována do českého práva. Jde o tzv. *projekt modrých karet*. Jedná se o typ povolení k práci a pobytu pro úzce definovanou skupinu vysoce kvalifikovaných pracovníků ze třetích zemí, rozhodujícími kritérii příslušnosti k této skupině jsou kvalifikace a výše platu. Ti, kteří obdrží modrou kartu, by měli mít srovnatelná ekonomická a sociální práva jako občané EU. Po 18 měsících pobytu v jedné členské zemi EU by měli mít možnost se přestěhovat do jiné země EU za účelem výkonu vysoce kvalifikovaného zaměstnání (Drbohlav et al. 2010: 82).

1.2.1 Vízová politika EU

Při budování schengenského systému bylo zapotřebí vytvořit společnou vízovou politiku EU. Schválením Amsterodamské smlouvy v roce 1997 (vstoupila v platnost v květnu 1999) byl schengenský *acquis* implementován do práva EU. Poté v březnu 2001 Rada vytvořila seznam států, jejichž státní příslušníci musí, respektive nemusí mít vízum při překračování vnějších hranic EU. V březnu 2006 EP a Rada přijali *Schengenský hraniční kodex*, který upravuje podmínky pro občany třetích zemí, kteří chtějí cestovat do EU. Stanovuje, jaké cestovní doklady potřebují, jestli musí mít vízum a musí zdůvodnit účel pobytu či mít zajištěn dostatek prostředků. Pokud je daná osoba vedena v *Schengenském informačním systému* jako hrozba pro veřejný pořádek, vnitřní bezpečnost, veřejné zdraví nebo mezinárodní vztahy kteréhokoliv z členských států, může být této osobě odmítnut vstup do oblasti EU (Scheu 2011: 110–111).

Občané třetích zemí nemohou podávat více žádostí o vízum v různých členských státech EU⁴, má jim v tom zabránit vytvoření *Vízového informačního systému* – ten má také ulehčit navrácení osob, kterým skončila platnost víza. V dubnu 2010 vstoupil v platnost *kodex Společenství o vízech* (tzv. vízový kodex), který mění dříve schválený Schengenský hraniční kodex, např. upravuje podmínky vydávání krátkodobých víz (pobyty do 90 dnů) – takové vízum udělené jedním členským státem platí pro celou oblast schengenského prostoru (Scheu 2011: 111).

1.2.2 Azylová politika EU

Uprchlík musí splnit kritéria Ženevské konvence z roku 1951. To znamená, že uprchlíkem je osoba, která „(...) *se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů* (...)“. Uprchlíci také často vstupují na území cizí země nelegálně, ale podáním žádosti o mezinárodní ochranu⁵ je jejich postup zlegalizován (osn.cz).

ES se v červnu 1990 shodlo na *Dublinké úmluvě*, která má předejít tzv. *asylum-shopping* tím, že zavádí povinnost, aby žadatel požádal o azyl v první zemi, do které vstoupí. Pokud ho tato země odmítne, znamená to odmítnutí i ve všech ostatních členských státech Společenství. Pro žadatele to znamená, že má právo na posouzení žádosti o azyl pouze v jedné

⁴ tzv. *visa shopping*

⁵ Mezinárodní ochrana je udělena buď formou azylu, nebo ve formě doplňkové ochrany. Doplňková ochrana se od azylu liší tím, že je poskytována na dobu určitou s možností prodloužení (mvcr.cz).

členské zemi EU (Ogata et al. 1993: 3, mvcr.cz). Evropské smlouvy ale zaručují absolutní svobodu pohybu v zemích EU pro občany EU a pro ty, kteří jsou v EU legálně. To znamená, že kdokoliv, kdo legálně vstoupil na území EU, může na tomto území cestovat, usadit se a pracovat (ec.europa.eu).

Od roku 1999 EU vytváří *Společný evropský azylový systém (SEAS)*, jehož cílem je sjednotit azylová pravidla ve všech členských státech EU. Byly přijaty nové předpisy EU, např. revidovaná směrnice o azylovém řízení, revidovaná směrnice o podmínkách přijímání, revidovaná kvalifikační směrnice. Tyto předpisy zajišťují žadatelům o azyl rovné podmínky, bez ohledu na to, kde o azyl požádali. Je zajištěno respektování jejich základních práv, humánní materiální podmínky jejich přijetí a žadatelé se zvláštními potřebami získají podporu. Revidované dublinské nařízení vyjasňuje pravidla, kterými se řídí vztahy mezi státy při určování státu příslušného k posouzení žádosti o azyl. Revidované nařízení o *EURODAC* umožňuje donucovacím orgánům přístup do databáze EU, která obsahuje otisky prstů žadatelů o azyl, kvůli zabraňování a vyšetřování terorismu a dalších trestných činů (ec.europa.eu).

V rámci SEAS bylo řízení schengenského systému posíleno vytvořením *Evropského systému ostrahy hranic (EUROSUR)* v boji proti přeshraniční trestné činnosti. Byly podniknuty kroky v oblasti návratové politiky s využitím osvědčených postupů členských států a operativní spolupráce v celé EU. Probíhá dialog mezi EU a třetími zeměmi v rámci globálního přístupu k migraci. Byly uzavřeny dvoustranné dohody se zeměmi jižního Středomoří a Východního partnerství, s cílem zaměřit se na základní příčiny nedovoleného a nuceného přistěhovalectví (eur-lex.europa.eu).

Od roku 2011 funguje *Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu*, jehož úkolem je posílit spolupráci mezi členskými zeměmi v problematice azylu, pomáhat zemím, které se nachází v krizové situaci, a zlepšit provádění systému SEAS. Úřad má sloužit k výměně ověřených postupů mezi státy, sběru a analýze dat o zemích původu žadatelů o azyl, usnadnění přemísťování osob pod mezinárodní ochranou v rámci EU nebo k pomoci při vytváření kapacit azylových a přijímacích zařízení. Fungování úřadu by mělo vést k potlačení zneužívání rozdílů mezi azylovými systémy jednotlivých států a zajistit poskytování stejné ochrany všem žadatelům o azyl v rámci EU (euractiv.cz, mvcr.cz).

Počet žadatelů o azyl s mírnými výkyvy stále stoupá. Nejvíce žádostí směřuje do Německa – v 70. letech 20. století bylo podáno průměrně 15 600 žádostí o azyl za rok, v 80. letech 77 600 žádostí za rok, v roce 1991 už to bylo 266 000 a v roce 1992 dokonce 438 000 žádostí. Poté došlo k poklesu, v roce 2000 bylo evidováno pouze asi 80 000 žádostí, ale poté začaly počty žadatelů o azyl opět stoupat. V roce 2015 bylo žadatelů o azyl 476 510. Nárůst na

počátku 90. let je způsoben pádem komunistických režimů na východě Evropy a válkou v bývalé Jugoslávii. Nárůst od roku 2015 způsobila evropská migrační krize. Většina žadatelů o azyl jej nakonec nezíská, přesto minimálně čtyři pětiny žadatelů zůstávají v zemi (Ogata et al. 1993: 2–3, ec.europa.eu, focus-migration.hwwi.de).

1.3 Nelegální migrace do EU

Současná migrace se výrazně liší od migrace, která probíhala v historii. Specifickým rysem současné situace je odstranění kontrol na vnitřních hranicích členských států EU. Z toho profitují nejen občané členských států, ale i občané třetích zemí. Nelegální migrace je v EU jen těžko zvládnutelná pomocí tradičních národních nástrojů (Scheu 2011: 74–75). EU přijala různé právní akty, aby bránila nelegální migraci. Např. omezování možností legálního vstupu občanů třetích zemí na území členských států EU, koordinovaný přístup v oblastech vyhoštění a navrácení nelegálních migrantů, kriminalizace převaděčství a obchodu s lidmi. Legislativní opatření v této oblasti převažují nad úpravou, která je platná pro problematiku legální migrace (Scheu 2011: 110).

V roce 2001 byla Radou schválena směrnice upravující sankce proti dopravcům, kteří do států EU dopravili osoby nedisponující potřebnými cestovními doklady. V témže roce byla schválena směrnice, podle níž si státy vzájemně uznávají rozhodnutí o vyhoštění státních příslušníků třetích zemí. Hlavní dopad této směrnice nesl provádějící členský stát. Ve snaze o vyrovnání dopadů rozhodnutí bylo v roce 2008 vyjednáno kompromisní znění nové směrnice, jež chce stanovit spravedlivé podmínky pro vyhošťování cizinců, v souladu s lidskými právy. Tato směrnice měla být členskými státy transponována do vnitrostátního práva do 24. 10. 2010 (Scheu 2011: 111–112).

V roce 2002 uzavřelo ES jako subjekt mezinárodního práva readmisní dohody⁶ s některými třetími zeměmi (např. Rusko, Ukrajina, Srbsko, Srí Lanka), i když jednotlivé členské státy uzavřely mnoho readmisních dohod už předtím. Readmisní dohody zavazují třetí státy k přijímání vyhoštěných migrantů na své území. Třetí státy jsou zavázány nejen k přijímání vlastních občanů, ale také k přijímání občanů jiných států podle principu bezpečné třetí země (Scheu 2011: 112).

⁶ Readmisní dohody souvisí s problematikou vyhoštění a navrácení nelegálních migrantů.

1.4 Migrační krize v Evropě (2015–2016)

Evropská migrační krize začala na jaře v roce 2015. Příčinou většího množství přistěhovalců do EU je kombinace různých faktorů. Jedním z faktorů může být Arabské jaro, tedy protesty, revoluce a nepokoje v arabských státech, které vypukly v roce 2010 a které posléze způsobily nestabilitu v regionu. Došlo ke vzniku Islámského státu na území Sýrie a Iráku, v Sýrii začala občanská válka. Nestabilitu způsobily i vojenské intervence do některých států Blízkého východu a severní Afriky. Lidé z takto postižených oblastí začali hromadně odcházet do Evropy. Připojili se k nim i obyvatelé států, ve kterých však žádné nebezpečí nehrozí, např. státní příslušníci balkánských států, států Středního východu nebo zemí subsaharské Afriky.

Vytvořily se dvě hlavní migrační trasy: balkánská a středomořská. Balkánská trasa vede z Turecka, přes Egejské moře do Řecka, přes Makedonii, Srbsko, Maďarsko, Rakousko až do Německa, případně dalších států západní nebo severní Evropy. Na podzim roku 2015 Maďarsko postavilo plot na svých hranicích se Srbskem a Chorvatskem, čímž se balkánská migrační trasa posunula a vedla přes Chorvatsko a Slovinsko. Poté postavilo plot i Slovinsko na hranici s Chorvatskem a Rakousko na části své jižní hranice se Slovinskem. Druhou trasou je středomořská migrační trasa, která vede z pobřeží severní Afriky přes Středozemní moře do Itálie a dále do západní a severní Evropy (ceskenoviny.cz).

V této podkapitole autorka uvede hlavní milníky a rozhodnutí EU v problematice migrační krize. Dne 19. 4. 2015 se v přetížené lodi ve Středozemním moři utopilo až 700 lidí. V reakci na to byl na 23. 4. svolán mimořádný evropský summit, který přijal konkrétní opatření. EK předložila desetibodový akční plán. ER se rozhodla posílit přítomnost na moři, bojovat proti obchodníkům s lidmi v souladu s mezinárodním právem, předcházet nelegálním migračním tokům a zesílit vnitřní solidaritu a odpovědnost (consilium.europa.eu). Dne 13. 5. 2015 EK přijala *Evropský program pro migraci*, který stanovuje čtyři hlavní cíle: snižování motivace k nelegální migraci, záchrana životů a zabezpečení vnějších hranic, silná azylová politika, nová pravidla legální migrace (ec.europa.eu).

Dva týdny po schválení programu, tedy 27. 5. 2015, EK předložila první balíček pro řešení migrační krize, který obsahuje konkrétní opatření. EK navrhla využít mechanismus nouzové reakce a pomoci Itálii a Řecku tím, že se v příštích dvou letech 40 000⁷ Syřanů a Eritrejců přemístí z Itálie a Řecka na základě rozdělovacího klíče do členských zemí EU. Podle

⁷ 40 000 osob je přibližně 40 % z celkového počtu žadatelů o azyl, kteří určitě potřebují mezinárodní ochranu a kteří přišli do Řecka a Itálie v roce 2014.

stanoveného klíče by ČR měla na své území přijmout 1328 osob⁸. Členské státy obdrží 6000 eur na každého přemístěného migranta. Dále EK přijala doporučení, aby se v následujících dvou letech přesídlilo ze zemí mimo EU 20 000 osob, které nutně potřebují mezinárodní ochranu, do členských států EU. Na ČR takto připadá 525 osob. Členské země, které se zapojí, mají nárok na finanční podporu. Dalším krokem je akční plán proti pašování přistěhovalců. Útvary Komise také zveřejnily pokyny ke snímání otisků prstů migrantů. Vznikl nový operační plán pro společnou námořní operaci Triton, která má monitorovat pohyb nelegálních migrantů z Afriky do Evropy. A v neposlední řadě chce EK zdokonalit systém modrých karet EU⁹ (europa.eu).

Ve dnech 25. a 26. 6. 2015 se představitelé EU dohodli na dalších opatřeních v oblastech relokace a přesídlování, navracení a zpětné přebírání osob a spolupráce s třetími zeměmi (consilium.europa.eu). EK předložila 9. 9. 2015 druhý balíček návrhů na řešení migrační krize:

- návrh na mimořádnou relokaci 120 000 osob, které jednoznačně potřebují mezinárodní ochranu, z Řecka, Maďarska a Itálie,
- trvalý relokační mechanismus pro všechny členské státy,
- společný evropský seznam bezpečných zemí původu,
- účinnější návratová politika,
- pokyny k pravidlům pro zadávání veřejných zakázek v oblasti opatření na pomoc uprchlíkům,
- opatření na řešení vnějšího rozměru uprchlické krize,
- svěřenský fond pro Afriku (europa.eu).

Dne 22. 9. 2015 se konalo zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci, které bylo věnované migraci. Rada přijala rozhodnutí o fungování mechanismu pro relokaci uprchlíků z Itálie a Řecka do jiných členských států po dobu dvou let. ČR, SR, Maďarsko a Rumunsko hlasovaly proti, Finsko se zdrželo, 23 členských států hlasovalo pro. Tento mechanismus se vztahuje na 120 000 osob, které určitě potřebují mezinárodní ochranu a přišly na území Itálie nebo Řecka šest měsíců před až dva roky po vstupu tohoto rozhodnutí v platnost (consilium.europa.eu, lidovky.cz). Toto opatření je nazýváno uprchlické nebo migrační kvóty.

Summit ve Vallettě, který se konal ve dnech 11. a 12. 11.2015, usiloval ve spolupráci s africkými partnery zejména o:

⁸ 797 osob z Itálie a 531 z Řecka.

⁹ Systém modrých karet slouží k dlouhodobému pobytu za účelem výkonu zaměstnání vyžadujících vysokou kvalifikaci. Modrá karta opravňuje cizince k pobytu a zároveň výkonu zaměstnání, takže cizinec nepotřebuje zvlášť pracovní povolení (mvcr.cz).

- „řešení základních příčin nelegální migrace a nuceného vysídlení;
- zlepšení činnosti v oblasti prosazování způsobů legální migrace a jejich fungování;
- zvýšení ochrany migrantů a žadatelů o azyl;
- boj proti vykořisťování migrantů a obchodování s nimi;
- lepší spolupráci v oblasti navracení, readmise a reintegrace“ (consilium.europa.eu).

Kvůli zastavení přílivu migrantů, kteří z Turecka vyplouvají na blízké řecké ostrovy, začala EU vyjednávat s Tureckem. Turecko je uprchlíky a dalšími migranty velmi zatíženo, v březnu 2015 bylo na území Turecka asi 2,5 milionu syrských uprchlíků. Turecko umožnilo Syřanům vstup na turecký trh práce, přístup k veřejným službám a možnost školní docházky pro děti, aby se mohly lépe začlenit do společnosti. První jednání s Tureckem se konalo už v listopadu 2015, kdy byl zahájen akční plán. 18. března 2016 byla uzavřena další dohoda, z níž plynula tato opatření:

- Všichni nelegální migranti, kteří vstoupí na území Řecka z Turecka od 20. 3. 2016, budou vráceni do Turecka.
- Za každého syrského občana navraceného do Turecka bude jeden syrský občan přesídlen z Turecka do EU (přednost budou mít ti, kteří do EU nevstoupili nelegálně, ani se o to nepokusili), je stanoven strop – 72 000 osob.
- Turecko bude spolupracovat se sousedními státy a s EU a přijme opatření zabraňující vzniku nových tras pro nelegální migraci z Turecka do EU.
- Až se sníží počet nelegálních překročení hranic mezi Tureckem a EU nebo nelegální překročení hranic úplně ustane, bude aktivován dobrovolný program přijímání osob z humanitárních důvodů.
- Pokud budou splněna všechna kritéria, budou vízové požadavky pro turecké občany zrušeny do konce června 2016.
- EU urychlí vyplácení původně vyčleněných tří miliard eur pro uprchlíky v Turecku, a pokud budou splněny všechny závazky, vyplatí EU Turecku další tři miliardy eur do konce roku 2018.
- EU a Turecko uvítaly práci na prohlubování celní unie.
- EU oživí přístupové rozhovory o přijetí Turecka do EU.
- EU s Tureckem se budou snažit zlepšit humanitární podmínky v Sýrii (consilium.europa.eu, zpravy.idnes.cz).

Po roce téměř nekontrolované migrace se EU shodla na jistých opatřeních. Dohodu s Tureckem lze považovat za stěžejní. Balkánská migrační trasa již není průchozí v důsledku toho, že Makedonie postavila plot na hranici s Řeckem a v případě potřeby zasahovala proti

migrantům i slzným plynem (zpravy.idnes.cz). Celkově 1 255 600 osob za rok 2015 žádalo o azyl v EU poprvé. Nejvíce žadatelů bylo ze Sýrie (29 %), následují Afghánci (14 %) a Iráčané (10 %). Nejvíce žádostí o azyl bylo podáno v Německu, a to 441 800, což je 35 % všech žádostí (ec.europa.eu).

2. Imigrační politika ČR

Migrační politika ČR je pevně zakotvena v rámci společných politik EU, takže její provádění do značné míry vyplývá ze společných právních nástrojů EU. Mezi specifické oblasti migrace, které jsou nejvíce regulovány společnými politikami EU, patří především mezinárodní ochrana (doplňková ochrana nebo azyl), ochrana vnější hranice EU a oblast návratů včetně vyhošťování neoprávněně pobývajících osob. V oblastech legální migrace a integrace cizinců si členské státy EU zachovaly poměrně vysokou míru diskrece. ČR musí brát ohled na situaci v EU a podílet se na společné politice a zároveň sledovat konkrétní potřeby přímo ČR (mvcr.cz). Migrační politikou státu se myslí „(...) *soubor zákonů, nařízení a praktik týkajících se pohybu mezinárodních migrantů přes státní hranice a jejich pobytu na území cílové země.*“ (Baršová, Barša 2005). Česká migrační politika je především politikou imigrační, protože emigrace českých občanů do zahraničí není nijak legislativně ošetřena (Drbohlav et al. 2010: 71).

2.1 Historie imigrační politiky po roce 1989 v Československu

Po sametové revoluci v roce 1989 se otevřely hranice, země už nebyla v izolaci. Do roku 1989 bylo saldo přeshraniční migrace pasivní, ale od 90. let 20. století začalo být silně aktivní. Právní úprava migrace byla do té doby jen velmi omezená. Státní migrační politika v té době vůbec neexistovala. Začala se vytvářet nová institucionální síť subjektů zabývajících se mezinárodní migrací. ČR se také inspirovala ve vyspělých evropských zemích, které mají zkušenosti s imigrací. V prosinci 1991 přijala vláda základní principy zaměřené na integraci uprchlíků. V letech 1991–1993 bylo třeba zajistit integraci 1812 českých krajanů, kteří přicházeli z Ukrajiny a Běloruska. Těmto lidem bylo umožněno získat trvalý pobyt za preferenčních podmínek. V období zavádění migrační politiky byla prioritou zákonodárců rychlost, takže přijatá legislativa nebyla příliš koncepční a systematická. Podle nového zákona o pobytu cizinců na území České a Slovenské Federativní Republiky z roku 1992¹⁰ se povolení k trvalému pobytu vázalo jen na rodinné příslušníky českých občanů nebo na humanitární případy. Tato situace byla podle mnoha odborníků liberální a zároveň chaotická. Na české území v té době mohl přijet kdokoli, ale povolení k trvalému pobytu nebo nabytí českého občanství bylo možné získat jen sňatkem s českým občanem. Přistěhovalci, kteří přijížděli do Československa za prací, si potřebné formality vyřizovali až po svém příjezdu do země (Drbohlav et al. 2010: 71–72, Petráš 2011: 139).

¹⁰ Zákon č. 123/1992 Sb.

2.2 Historie imigrační politiky v ČR (1993–2003)

V roce 1993 došlo k rozdělení Československa na dva státy. Tím se změnilo postavení Slováků, kteří se stali cizinci v nově vzniklé ČR. Byla uzavřena smlouva o volném pohybu mezi ČR a SR. Slováci tedy nepotřebují pracovní povolení, ani víza pro dlouhodobý pobyt v ČR. Od roku 1994 začal fungovat *Státní asistenční program pro integraci*. Ten sloužil k nabízení nájemního bydlení uprchlíkům. Později bylo nabízeno i poradenství v sociální a pracovní oblasti a bezplatné kurzy výuky českého jazyka (Drbohlav et al. 2010: 73–74).

Pravidla pro migraci byla stále poměrně liberální, ale začala se objevovat restriktivní opatření. Podle zákona č. 190/1994 Sb. mohla policie na státních hranicích kontrolovat, zda má cizinec dostatečnou finanční hotovost pro pobyt v zemi. Přistěhovalcům nebylo umožněno dodatečně měnit účel jejich dlouhodobého pobytu. V letech 1997–1998 se začala zhoršovat ekonomická situace a stoupala nezaměstnanost. To se projevilo i na úbytku cizinců na českém pracovním trhu. Od roku 1998 začaly úřady uplatňovat přísnější postup při vystavování pracovních povolení (Drbohlav et al. 2010: 73).

Česká migrační politika se až do konce 90. let 20. století vyznačovala spíše pasivitou. Bylo totiž nutné české zákony přizpůsobit migrační legislativě EU. Hlavními cíli české migrační politiky byl boj s nelegální migrací, modernizace azylové politiky a harmonizace migrační politiky se standardy ostatních členských států EU (Drbohlav et al. 2010: 73–74).

V lednu 2000 vstoupily v platnost zákon o azylu¹¹ a zákon o pobytu cizinců na území ČR¹². Podle nového azylového zákona byla osoba žádající o status uprchlíka označena jako „žadatel o azyl“ a osoba s přiznaným statutem uprchlíka jako „azylant“. Kvůli přizpůsobení zákonů migrační legislativě EU byla do nového zákona zahrnuta *Dublinská úmluva*¹³ a tři londýnské rezoluce z roku 1992. Byl definován institut zjevně neodůvodněné žádosti o azyl. Zákon o něm hovoří v případě, kdy je žádost podána pouze z ekonomických důvodů nebo byly úmyslně udány nesprávné údaje nebo žadatel o azyl přišel z bezpečné třetí země nebo bezpečné země původu. Celkově ale došlo ke zlepšení postavení azylantů. Integrovaný program pro azylanty se stal součástí zákona. Po podání žádosti o azyl mohli vstoupit na český pracovní trh bez dalších povolení. Azylanti mohli získat finanční podporu až do výše životního minima a bylo jim také zaručeno právo na pobyt mimo azylová zařízení (Drbohlav et al. 2010: 74–75).

Nový zákon o pobytu cizinců v ČR ukončil dosavadní liberální praxi. Migranti museli o vstupní vízum a o prodloužení povolení k pobytu žádat na českých zastupitelských úřadech

¹¹ Zákon č. 325/1999 Sb.

¹² Zákon č. 326/1999 Sb.

¹³ Dublinská úmluva o určení státu odpovědného za řízení azylové žádosti podané v některém státě EU

v zahraničí. Změna účelu pobytu v ČR musela být také provedena ze zahraničí, a to podáním nové žádosti o vízum. Byly rozlišeny dva typy pobytu – přechodný¹⁴ a trvalý. Žadatelé o víza mohli být na českých hranicích požádáni, aby prokázali, že mají sjednané zdravotní pojištění a dostatek finančních prostředků k pobytu. Pro udělení víza přesahujícího 90 dnů byl požadován výpis z trestního rejstříku z ČR, ale i ze země, kde je cizinec občanem nebo kde má trvalé bydliště. V případě slučování rodin byla zavedena podmínka českého občanství u osoby, se kterou se cizinec chce sloučit. Tento zákon však umožnil získat po určité době trvalý pobyt a případně i občanství. Dočasná ekonomická migrace se tím mohla změnit na legální trvalé přistěhovalectví. ČR měla zájem o evropskou integraci, převzala tedy rámcové koncepce EU (Drbohlav et al. 2010: 74–75, Petráš 2011: 140).

V souladu se standardním režimem v členských státech EU byla v roce 2000 zavedena vízová povinnost pro vstup do ČR vůči zemím, jako je např. Ukrajina, Rusko a Bělorusko. Někteří cizinci totiž zneužívali bezvízový styk k provozování nelegálních ekonomických aktivit na českém pracovním trhu. Od roku 2002 vstoupila v platnost restriktivní novela azylového zákona¹⁵, která měla omezit počet „neoprávněných“ žádostí o azyl, a to tím, že zakázala udělit povolení k zaměstnání žadatelům o azyl po dobu jednoho roku od zahájení azylového řízení. Předešlo se tak dosavadní praxi, kdy někteří žadatelé o azyl zneužívali azylový proces jako prostředek legalizace práce a pobytu. Také bylo stanoveno, že migranti v detenčních střediscích¹⁶ mohou podat žádost o azyl pouze do sedmi dnů od poučení o této možnosti a musí zůstat ve střediscích po dobu azylového řízení. V témže roce byla schválena další novela¹⁷, která změnila azylové řízení na jednoinstanční proceduru řízenou MV ČR. Neúspěšný žadatel může podat žalobu ke krajskému soudu a poté i kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu ČR (Drbohlav et al. 2010: 75–76, mzv.cz).

V roce 2001 byl zastaven státní *Program návratu krajanů ze vzdálených a ohrožených teritorií*. Po dobu jeho platnosti bylo v rámci tohoto programu přesídleno zpět do ČR 818 lidí z Kazachstánu, Ruska, Uzbekistánu a Moldavska. Od roku 2001 už musí krajané podstupovat standardní individuální imigrační proceduru. Nová koncepce byla schválena až v roce 2006 (Drbohlav et al. 2010: 76).

Byly však také podniknuty kroky, které českou migrační politiku liberalizovaly. Např. novela zákona o pobytu cizinců z roku 2001, která zavedla, že se doba přechodného pobytu

¹⁴ Přechodný pobyt – bez víza, s krátkodobým vízem nebo s dlouhodobým vízem

¹⁵ Zákon č. 2/2002 Sb.

¹⁶ V detenčních střediscích pobývají cizinci zajištění za účelem správního vyhoštění, např. z důvodu nelegálního překročení hranice nebo nelegálního pobytu v ČR

¹⁷ Zákon č. 217/2002 Sb.

cizinců na území ČR i před 1. 1. 2000 započítávala do čekací doby na trvalý pobyt. Vláda také schválila základní rysy pilotního projektu pro nábor kvalifikovaných migrantů, kteří by se následně usadili v zemi (Drbohlav et al. 2010: 75).

Již od roku 2003 začala být česká migrační politika aktivnější, i když komplexní migrační strategie ČR nebyla zatím zpracována. Byly zformulovány *Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců*. Jedná se o zásady spíše neutrální, ale zdůrazňují roli státu při řízení migrace. Ukazuje to konceptuální migrační politiku a přístup, který není tak závislý na EU, i když spíše jen v symbolické rovině. Soubor zásad zahrnuje šest následujících bodů, které byly přijaty usnesením vlády 13. 1. 2003:

- „Česká republika s ohledem na mezinárodní závazky, které pro ni vyplynou z členství v Evropské unii, důsledně prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace.
- Migrační politika státu je založena na koordinovaném postupu všech státních orgánů, orgánů územní a zájmové samosprávy a na podpoře ze strany dalších subjektů zabývajících se migrací.
- Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit, a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními.
- Migrační politika státu neklade překážky legální migraci a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.
- Realizace migrační politiky státu předpokládá široké zapojení nevládních a dalších organizací občanské společnosti.
- Česká republika se spolupodílí na úsilí světového a evropského společenství na řešení migračních důsledků humanitárních krizí a na odstraňování příčin těchto jevů.“

(Drbohlav et al. 2010: 78, mvcr.cz).

Dne 28. 7. 2003 byl spuštěn pilotní projekt *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*. Cílem bylo motivovat vysoce kvalifikované zahraniční pracovníky a odborníky, aby se i se svými rodinami usadili v ČR. Výběr byl založen na bodovém ohodnocení. Účastníci projektu museli mít ukončené alespoň středoškolské vzdělání, platné vízum k pobytu nad 90 dnů a pracovní povolení. Přínos projektu spočíval v tom, že se pro jeho účastníky zkrátila doba nutná k udělení trvalého pobytu z pěti let na dva a půl roku. Počet účastníků omezovala roční kvóta. Nejprve byl projekt určen pro přistěhovalce z Bulharska, Kazachstánu a Chorvatska, ale postupně byl modifikován a byly do něj zahrnuty i další země. Také bylo zavedeno, že se projektu mohou zúčastnit migranti bez ohledu na zemi původu, pokud absolvovali střední školu v ČR po roce 2000, nebo univerzitu v ČR po roce 1995. Nejpráhodnější podmínky byly pro

vysoce kvalifikované účastníky, kteří měli vysokoškolské vzdělání a pracovali v ČR na pozici odpovídající jejich vzdělání, těm se zkrátila čekací doba na trvalý pobyt na jeden a půl roku. Během pilotních pěti let se do projektu zapojilo 1281 účastníků (i s rodinami asi 2600 osob), což je méně, než kolik dovolovaly kvóty, bylo však schváleno pokračování projektu (Drbohlav et al. 2010: 78–79, migraceonline.cz).

V roce 2003 byl schválen zákon, který do azylové legislativy ČR začlenil institut dočasné ochrany. Dočasná ochrana je určena cizincům ze třetích zemí vyžadujícím pomoc mezinárodního společenství v případech jejich hromadného přílivu. Dočasná ochrana je časově úžeji omezená. Tento institut definuje směrnice EK¹⁸ (Drbohlav et al. 2010: 80).

2.3 Historie imigrační politiky v ČR (2004–2016)

V květnu roku 2004 vstoupila ČR do EU, což s sebou přineslo nový politický a společenský vývoj státu a také nové právní aspekty, např. rozdílný právní přístup k občanům EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinným příslušníkům na jedné straně a ke státním příslušníkům třetích zemí na druhé straně. Všechny změny prováděné na evropské úrovni se promítly do českého právního řádu. Možným problémem může být chybná transpozice směrnic, nesprávná aplikace vnitrostátní normy či nařízení nebo nesrozumitelnost právní normy. Takové případy jsou řešitelné přímou aplikací směrnice nebo eurokonformním výkladem. Pokud bylo evropské právo špatně aplikováno, je stát odpovědný za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva (Drbohlav et al. 2010: 77–78, Honusková 2011: 145, 154–155).

Při sjednocování legislativy států v oblasti azylové, vízové a přistěhovalecké politiky se vychází ze sjednocení minimálních standardů. Tím se rozumí nalezení určité minimální úrovně toho, co se stát zavazuje poskytovat. Sjednocení bylo provedeno hlavně směrnicemi, které nenařizují postup, pouze cíl, takže harmonizují české zákony s legislativou EU. Každý stát si mohl vytvořit svou vnitrostátní úpravu, podle toho, jak si vyložil ustanovení směrnice. Naproti tomu nařízení jsou ve státech aplikovaná přímo, takže se nemohou nijak lišit. ČR si v řadě případů ponechala při transpozici vyšší standardy, což instrumenty umožňují. Na evropské úrovni jsou přijímány instrumenty o migraci, které členský stát vtěluje do svého vnitrostátního práva, a musí evropskému právu přizpůsobovat i svůj vnitrostátní rozhodovací proces. Některé závazky plynoucí z práva EU mohou být přímo použitelné, např. *Dublinké nařízení*. V současnosti kvůli některým článkům *Lisabonské smlouvy* není výlučná potřeba

¹⁸ Směrnice EK 2001/55/EC

jednomyslnosti při schvalování a instrumenty mohou ČR zavázat i proti její vůli (Honusková 2011: 145–146).

Již během roku 2003 bylo vypracováno několik novel zákonů¹⁹, které vstoupily v platnost současně se vstupem ČR do EU. Největší změnou bylo, že občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci už neměli povinnost žádat o povolení k pobytu, ani o pracovní povolení. Pro občany třetích zemí byl přetransformován systém pobytových povolení, byl zaveden institut povolení k dlouhodobému pobytu, které začalo být vydáváno už po jednom roce pobytu v ČR. ČR také přijala novelu azylového zákona²⁰, která reflektovala Nařízení Rady²¹, a zároveň včlenila dvě evropské směrnice²² do českého práva. Toto Nařízení Rady z 18. 2. 2003 se nazývá také *Dublin II* a navazuje na *Dublinkou úmluvu*. Účelem je zajistit, aby byla žádost o azyl posuzována pouze jednou zemí v rámci EU, a to tou, která sehrála nejdůležitější roli při vstupu žadatele na území EU (Drbohlav et al. 2010: 77–80).

V roce 2004 byl schválen nový zákon o zaměstnanosti²³, který upřesnil podmínky zaměstnávání cizinců v ČR. Tento zákon není výrazně liberalizující, ani restriktivní. V roce 2005 byla přijata novela zákona o pobytu cizinců²⁴, která zajistila zabudování směrnice o právu na sjednocení rodin občanů třetích zemí²⁵ do české soustavy zákonů. Byla tím pro držitele víz zavedena povinnost mít při vstupu do ČR platné zdravotní pojištění. Novela je mírně liberalizující a zajistila zlepšení životních podmínek v zařízeních pro zajištění cizinců, která už nejsou spravována Policií ČR, ale MV ČR (Drbohlav et al. 2010: 80).

V roce 2006 byla doba potřebná pro získání povolení k trvalému pobytu zkrácena z deseti let na pět let²⁶. Došlo také ke zkrácení „čekací doby“ na české občanství, které lze standardně udělit po pěti letech trvalého pobytu, takže nyní je možné občanství získat celkově po deseti letech pobytu v ČR²⁷. Tím se migrační režim ČR ještě víc zliberalizoval. Během roku 2006 došlo také ke změně azylové legislativy novelou azylového zákona²⁸ a byla včleněna tzv. kvalifikační směrnice²⁹, která pojednává o minimálních normách, které musí splňovat cizinci ze třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka, anebo

¹⁹ Zákon č. 217/2002 Sb., zákon č. 222/2003 Sb.

²⁰ Zákon č. 57/2005 Sb.

²¹ Nařízení Rady ES č. 343/2003

²² Směrnice 2003/9/ES stanovující minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl a Směrnice 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny

²³ Zákon č. 435/2004 Sb.

²⁴ Zákon č. 428/2005 Sb.

²⁵ Směrnice EK 2003/86/EC

²⁶ Zákon č. 161/2006 Sb.

²⁷ Dříve to bylo 15 let.

²⁸ Zákon č. 165/2006 Sb.

²⁹ Směrnice Rady 2004/83/ES

osoby, které potřebují mezinárodní ochranu z jiných důvodů. Navíc byla vytvořena nová forma ochrany, tzv. doplňková ochrana, ta může být udělena přistěhovalci, který sice nesplňuje důvody pro udělení azylu, ale v případě jeho vrácení do země původu by mu hrozilo vážné nebezpečí (Drbohlav et al. 2010: 80–81).

Koncem roku 2007 byla přijata restriktivní novela o pobytu cizinců³⁰, která byla kritizována z řad nevládních organizací. Podle této novely může rodinný příslušník občana ČR nebo občana EU získat povolení k trvalému pobytu až po dvou letech legálního pobytu v ČR a zároveň musí být minimálně jeden rok v postavení rodinného příslušníka občana ČR nebo EU. Tato novela také začlenila do českého právního řádu legislativu EU v oblasti přeshraničního pohybu osob v schengenském prostoru³¹ (Drbohlav et al. 2010: 81).

V témže roce iniciovalo Ministerstvo průmyslu a obchodu *projekt tzv. zelených karet*, který vstoupil v platnost až začátkem roku 2009³². Projektu se může zúčastnit vysoce kvalifikovaný přistěhovalec i osoba s nižší kvalifikací. Tento systém podporuje legální krátkodobou pracovní migraci a je i preventivním nástrojem proti nelegálnímu zaměstnávání migrantů. Hlavním cílem bylo snížit administrativní zátěž imigrační procedury a získávání zahraničních pracovníků. Zelená karta je duálním povolením – k dlouhodobému pobytu a k práci. Je nutné o ni žádat ze zahraničí. Zelenou kartu vystavuje MV ČR na konkrétní pracovní pozici na tři roky s možností prodloužení, u méně kvalifikovaných pracovníků jen na dva roky bez možnosti prodloužení. Zelené karty se však mohou vydávat jen pro dlouhodobě neobsazená pracovní místa, což nadále zvýhodňuje pracovníky z ČR, EU/EHP a Švýcarska. O zelenou kartu mohou žádat pouze občané Austrálie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Japonska, Kanady, Korejské republiky, Makedonie, Nového Zélandu, Srbska, Ukrajiny a USA. Za kvalifikovanými pracovníky se zelenou kartou se mohou po určité době přistěhovat jejich rodinní příslušníci. Projekt zelených karet nevyvolal významně zvýšený zájem zahraničních pracovníků, EU proto vytvořila ambicióznější projekt – tzv. modré karty (Drbohlav et al. 2010: 81–82, mpsv.cz).

V roce 2008 se začala v ČR projevovat globální ekonomická krize. Tato krize měla dopad na národní ekonomiku, firmy i pracovníky včetně cizinců. Zvyšovala se nezaměstnanost. V ČR se krize projevila i úbytkem přistěhovalců. V roce 2007 se do ČR přistěhovalo 104 000 osob, v roce 2008 to bylo 78 000 osob a v roce 2009 už jen 40 000 přistěhovalců. Počet všech cizinců s povolením k pobytu v ČR klesl jen velmi mírně, takže ekonomická krize

³⁰ Zákon č. 379/2007 Sb.

³¹ Členem Schengenu se ČR stala 21. 12. 2007.

³² Zákon č. 382/2008 Sb.

neredukovala nijak významně počty cizinců v ČR, jen se omezil počet nově se přistěhovavších osob. Podle M. Horákové vedla ekonomická recese spíše ke stabilizaci počtu přistěhovalců ze třetích zemí, naopak občané EU z ČR spíše odcházeli (Drbohlav et al. 2010: 141).

Dalším projektem spuštěným během globální ekonomické krize byl *projekt dobrovolných návratů*. Měl pomáhat přistěhovalcům, kteří ztratili práci a chtěli se vrátit do své vlasti. Od února do prosince 2009 fungoval projekt dobrovolných návratů pro legálně pracující cizince – bylo jim nabídnuto nouzové ubytování, zaplacení a organizační zajištění letu, předodjezdová asistence a jednorázový příspěvek 500 eur, který byl od července 2009 snížen na 300 eur. Od září do prosince 2009 probíhal projekt zaměřený na návrat přistěhovalců ze třetích zemí, kteří pobývali v ČR bez pobytového povolení – byla jim nabídnuta úhrada letenky, ale dostali rozhodnutí o správním vyhoštění. Pokud byl migrant schopen zaplatit si cestu sám, byl správně vyhoštěn na kratší dobu. Do listopadu 2009 se dobrovolně vrátilo 2300 cizinců, z toho 50 nemělo pobytové povolení. 70 % takto navracených migrantů bylo z Mongolska. Mnoho nezaměstnaných cizinců ale tento projekt nevyužilo, v důsledku toho se stali součástí ilegálního pracovního trhu v ČR anebo se přesunuli do jiného státu EU (Drbohlav et al. 2010: 148–149, mpsv.cz).

Během roku 2009 došlo i k dalším liberalizačním změnám, např. byl rozšířen okruh osob, které nepotřebují pracovní povolení, byla zvýšena maximální doba platnosti povolení k zaměstnání a pro zaměstnavatele byla zrušena povinnost mít povolení k získávání pracovníků ze zahraničí. Tím se usnadnil vstup cizinců na český pracovní trh (Drbohlav et al. 2010: 149).

Od 24. 6. 2014 již není možné žádat o zelenou kartu. Tento projekt byl nahrazen tzv. *zaměstnaneckou kartou*. Zaměstnanecká karta je druh povolení k dlouhodobému pobytu (delšímu než 3 měsíce) na území ČR za účelem zaměstnání. Nahrazuje vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání a zelenou kartu. Zaměstnanecká karta je určena pro cizince z celého světa kromě států EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků, kteří jsou držiteli pobytové karty rodinného příslušníka občana EU/EHP a Švýcarska nebo o její vydání požádali. Přistěhovalec se zaměstnaneckou kartou je oprávněn pobývat na území ČR a zároveň pracovat na pracovní pozici, na kterou byla zaměstnanecká karta vydána, anebo pracovat na pracovní pozici, ke které byl udělen souhlas odboru azylové a migrační politiky MV ČR (mvcr.cz).

2.4 Vývoj počtu cizinců a žadatelů o azyl v ČR

V 90. letech 20. století byla ČR spíše tranzitní zemí, přes kterou lidé migrovali do západní Evropy. Ročně se přistěhovalo v průměru asi 10 000 osob. Po roce 2000 se ČR stala významnější cílovou zemí pro přistěhovalce, např. v roce 2008 se přistěhovalo 78 000 osob. Nejčastěji do ČR migrují občané Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu, Ruska a Polska. Největší podíl přistěhovalců tvoří muži mezi 20–40 lety. Celkový počet cizinců na území ČR také stoupá – v roce 1993 jich bylo 78 000, v roce 2004 počet stoupl na 254 294 a v roce 2015 to bylo už 464 670 cizinců. Jejich počty se zvyšovaly nejprve na počátku 90. let a poté po roce 2004, kdy ČR vstoupila do EU. Imigrace do ČR je převážně pracovní orientovaná (Drbohlav et al. 2010: 36, 40, 151–152, czso.cz).

Co se týká žádostí o azyl v ČR, jejich počet výrazně stoupl v letech 2001 a 2003. V roce 2001 bylo evidováno 18 094 žadatelů. Nejvíce žadatelů je z Ukrajiny a Ruska. Ovšem míra úspěšnosti získání azylu je velmi nízká, v letech 1990–2008 uspěla jen asi 4 % žadatelů, a to zejména z Afghánistánu a Arménie. Problémem je, že někteří neúspěšní žadatelé zůstávají v ČR nebo v jiné zemi EU a zapojují se do nelegálních ekonomických aktivit, tzv. šedé ekonomiky (Drbohlav et al. 2010: 44, 152–153, aa.ecn.cz). V roce 2015 bylo v ČR podáno 1525 žádostí o mezinárodní ochranu, což je velmi málo v porovnání s jinými státy EU. Jednoznačně převažují žadatelé z Ukrajiny (mver.cz, euroskop.cz).

3. Komparace volebních programů českých politických stran

Migrační politika je ve volebních programech českých politických stran spíše okrajovým tématem. Je to dáno tím, že do ČR míří méně přistěhovalců než do jiných evropských zemí a tito imigranti většinou nezpůsobují žádné problémy. Ukazuje to také na apolitizaci české migrační politiky, která se až do poloviny 80. let projevovala v celé Evropě, kde nyní politické strany kladou na téma migrace velký důraz a využívají ho v předvolebních kampaních. V české migrační politice se výrazněji neuplatňují ani rozdíly na pravolevé škále. To dokazuje fakt, že na *projektu zelených karet* a programu *Výběru kvalifikovaných zahraničních pracovníků*, což byly proimigrační projekty, se podílely levicové i pravicové strany (Drbohlav 2010: 70–71).

Ve volebních programech českých politických stran se migrační politika téměř nikdy nevyskytuje jako samostatná kapitola, tato problematika je nejčastěji součástí témat bezpečnost a zahraniční politika. Až v roce 2015 se začaly české politické strany více věnovat přistěhovalcům a vydávat samostatné dokumenty a prohlášení týkající se pouze migrace. Politické strany, které se negativně vymezují vůči přistěhovalcům a menšinám, většinou nemají mnoho voličů a nepodílí se tudíž na vládě a na politice migrace. Takovými stranami jsou např. Dělnická strana sociální spravedlnosti (dříve Dělnická strana), Úsvit - Národní koalice (dříve Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury), Svoboda a přímá demokracie, v minulosti také Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa.

V následujících podkapitolách autorka popíše, jak se konkrétně strany a politici vyjadřovali k imigrační politice od roku 1996 do roku 2016. Pro toto srovnání bylo vybráno sedm českých politických stran, které ve volbách do PS v roce 2013 získaly více než 5 % hlasů. Klíčové jsou zejména případné změny v postojích k imigrační politice po vstupu do EU a po vzniku migrační krize v Evropě.

3.1 Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

Program z roku 1996 *Lidskost proti sobectví* a program *Alternativa pro naši zemi* z roku 1997 se otázce imigrace vůbec nevěnují. Ve svém volebním programu *Společně s vámi pro lepší budoucnost* z roku 1998 ČSSD klade důraz na přizpůsobení vízové a přistěhovalcké politiky evropským standardům ochrany zájmu státu a slibuje, že podnikne nezbytná opatření k odhalování trestné činnosti mezi komunitami cizinců (cssd.cz).

V dlouhodobém programu *Otevřenost novým výzvám, věrnost tradici* z roku 2003 ČSSD uvádí, že bude usilovat o cílevědomou přistěhovalckou politiku spojenou s bojem proti

nacionalismu a xenofobii. Strana považuje migraci za šanci i ohrožení. „*Procesy globalizace a evropské integrace, spjaté s volným pohybem osob a kapitálu, povedou k u nás dosud nevídanému jevu: česká populace se bude muset vyrovnávat s výzvami a vlivy rostoucí mezinárodní migrace. Sama se stane „menšinou“ v rámci Evropské unie a zároveň nevyhnutelně poroste podíl příslušníků jiných národností, než české, žijících na našem území.*“ Příchod imigrantů může posílit aktivní složku populace, a tedy vyrovnat úbytek obyvatelstva v ČR. Migrační politika státu by měla zahrnovat podporu integrace cizinců. ČSSD také klade důraz na rovnoprávné začleňování menšin do většinové společnosti. Usiluje o to, aby si ČR zachovala svoji národní identitu v rámci multikulturní a multietnické společnosti. Podobné postoje vyjadřuje i dlouhodobý program ČSSD z roku 2005 (cssd.cz).

V programu *Jistoty a prosperita* z roku 2006 se ČSSD zavazuje usilovat o integraci rodin přistěhovalců do české společnosti a o vytvoření podmínek nutných pro jejich ekonomickou soběstačnost a ochranu před diskriminací. ČSSD chce zajistit rovnoprávné postavení cizinců pojištěných v systému veřejného zdravotního pojištění a chce také zachovat a rozvíjet dotace pro nestátní neziskové organizace věnující se integraci cizinců (cssd.cz).

Ve svém programu *Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi* pro neuskutečněné volby do PS v roce 2009 ČSSD uvádí, že bude provádět jednotnou národní migrační politiku v souladu se směrnicemi EU a že zřídí imigrační úřad. ČR je podle ČSSD připravena poskytovat azyl pronásledovaným a trpícím. Evropské země se musí zavázat k odpovědnosti za imigranty, které vpustily do společného prostoru (cssd.cz).

V programu z roku 2010 *Změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi* ČSSD vychází z tezí svého programu z roku 2009. Uvádí, že podporuje snahu EU vytvořit společnou imigrační a azylovou politiku, zároveň je však nutné potlačit migraci nelegální. Důležité je hledat řešení ve spolupráci se zeměmi, odkud migranti přichází. Strana v programu píše, že zřídí imigrační úřad a do této činnosti zapojí nevládní organizace. ČSSD preferuje migranty ze slovanských zemí jižní a jihovýchodní Evropy. Výjimkou mohou být vysokoškolsky vzdělaní odborníci z jiných zemí. Jako podmínku pro imigraci uvádí respektování evropských morálních hodnot a osvojení jazyka (cssd.cz). V programu ČSSD z roku 2013 *Prosadíme dobře fungující stát* se imigrační politice vůbec nevěnuje. Z dokumentu zpracovaného think-tankem Evropské hodnoty vyplývá, že v roce 2014 ČSSD podporovala přemísťování žadatelů o azyl mezi členské státy EU (evropskehodnoty.cz).

V září 2015 ČSSD vydala své stanovisko k řešení migrační krize, na úrovni EU má zájem prosadit tato opatření:

- Dodržovat pravidla schengenského prostoru, na vnějších hranicích vybudovat zařízení pro identifikaci, registraci, sejmutí otisků prstů a následné rozhodnutí o azylu nebo o navrácení do země původu. Vnější hranice EU by měly být chráněny a kontrolovány. Také by měl být vytvořen evropský seznam bezpečných zemí původu.
- Bojovat proti organizovanému zločinu a převaděčství
- EU by se měla soustředit na stabilizaci států v okolí Evropy, kde právě probíhá válka (Sýrie, Libye), v tom by měly pomoci také OSN, USA a Rusko
- Více pomáhat Jordánsku, Turecku a Libanonu, aby se zlepšily podmínky v místních uprchlických táborech
- Koordinovat rozvojovou pomoc zaměřenou na země původu migrantů a posílit prevenci migrace. Dotvořit readmisní dohody, aby bylo možné do těchto států vracet ekonomické migranty.
- Přerozdělení azylantů v rámci EU výhradně na dobrovolné bázi. Povinné kvóty by neměly být zavedeny.
- Uprchlíci, kteří získají azyl v ČR, by měli obdržet podporu, která směřuje k integraci a zahrnuje vzdělávání, výuku jazyka a pomoc při zajištění bydlení a práce. Do pomoci by se měl zapojit i neziskový sektor, obce, kraje a církve. Vláda musí zajistit objektivní informovanost o migraci a čelit možným fašizujícím a rasistickým tendencím.
- EU musí posílit společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, ve spolupráci s NATO a OSN. Hlavním cílem je zajištění míru a stability v sousedství EU (cssd.cz).

Příčinou migrační krize je podle předsedy ČSSD Bohuslava Sobotky občanská válka v Sýrii, kterou je třeba vyřešit spoluprací států v regionu. Důležitý je boj s převaděči lidí. V únoru 2016 Bohuslav Sobotka prohlásil: *„Každá rozumná migrační politika musí mít pravidla a limity. Můžeme přijmout jen tolik lidí, kolik jsme schopni úspěšně integrovat v rámci Evropy.“* Pokud se počty příchozích migrantů nebudou snižovat, měly by evropské státy omezovat počty přijatých uprchlíků, stejně jako to dělá Rakousko. S migrací se bude Evropa potýkat řadu let. *„Nemůžeme pomáhat za cenu ohrožení vlastní bezpečnosti.“* Přistěhovalci, které ČR přijme, musí respektovat naše hodnoty a pravidla. Bohuslav Sobotka tvrdí, že řešením rozhodně není oplocení ČR nebo vystoupení z EU (cssd.cz, zpravy.idnes.cz).

3.2 ANO 2011 (ANO)

Pro první volby do PS, kterých se hnutí ANO zúčastnilo, byl v roce 2013 připraven resortní program, kde se o migraci píše jen v jedné větě, uvádí se, že na pozadí mezinárodního

terorismu je stále aktuálnější nekontrolovatelná migrace lidí z postižených oblastí (anobudelip.cz).

V roce 2014 ANO vydalo program s názvem *ANO v Evropě*, ve kterém migrační problematiku analyzuje výrazně podrobněji. ANO považuje imigrační politiku EU za dobře koncipovanou. Pokud je dobře zvládnutá integrace přistěhovalců do společnosti, může imigrace vyřešit problém s nízkým nebo dokonce záporným přírůstkem obyvatelstva, může dojít k obsazení pracovních míst, která nejsou atraktivní pro domácí obyvatelstvo, a mohou ze zahraničí přijít i výborní specialisté. ANO schvaluje program modrých karet EU, které usnadňují příchod na pracovní trh vysoce kvalifikovaným pracovníkům. ANO podporuje zásahy proti zločineckým sítím a vykořisťovatelům, kteří ohrožují zdraví migrantů. Členské země také musí bránit zaměstnávání nelegálně pobývajících osob ze třetích zemí. EU by měla spolupracovat se zeměmi původu a tranzitu přistěhovalců. Pokud EU nezvládne imigrační trend, může dojít k nárůstu kriminality, extrémismu a xenofobie. Aby bylo v schengenském prostoru bezpečno, je nutné zajistit jeho vnější hranice. ANO se zasazuje, že bude podporovat návrhy opatření k zabezpečení vnější hranice, např. kontroly řádného provádění schengenských předpisů nebo uvolnění prostředků ze společných fondů (anobudelip.cz).

Na migrační krizi zareagovalo hnutí ANO vydáním prohlášení, které se věnuje jen migrační politice. Dne 14. 9. 2015 zveřejnilo ANO na svých internetových stránkách *Opatření k řešení imigrační krize*. Jedná se o podrobný dokument s jasnými návrhy řešení. ANO vyjadřuje názor, že EU podcenila migrační problém, což se projevuje např. na tzv. migračních kvótách, neboť v červnu 2015 EU schválila přerozdělení 40 000 osob, přitom pouze za červenec 2015 přišlo do Evropy více než 100 000 migrantů. ANO kvóty odmítá. Členské země by měly přicházet s vlastními návrhy řešení, ČR potřebuje jednotný postup vlády a měla by usilovat o aktivnější zahraniční politiku. ANO navrhuje okamžitá opatření: posílit ochranu vnějších hranic Schengenského prostoru, posílit agenturu Frontex, zajistit legální, kontrolovaný a bezpečný průchod uprchlíkům, dále požadovat, aby EU udělovala azyl výhradně mimo území EU – kdo požádá o azyl na území EU (mimo letiště) bude vrácen do uprchlických táborů mimo území EU. Je žádoucí potápnout prázdné lodě převaděčů ještě před nástupem uprchlíků, potírat organizovaný zločin převaděčství, a to i mimo území EU a mezinárodních vod, podporovat státy EU i mimo ni, které nesou hlavní zátěž migrační krize (Itálie, Řecko, Maďarsko, Srbsko, Turecko, Jordánsko) ze společných fondů EU. Dále ANO navrhuje poskytnout na pomoc nejpostiženějším zemím příspěvek z prostředků, které ČR dostává z EU. ANO dále považuje za potřebné čelit xenofobii a radikalizaci veřejné debaty na téma imigrace. Pokud dojde k přijetí všech opatření ze strany EU a k jejich implementaci, bude potřeba přijmout odpovídající počet

uprchlíků, kteří potřebují ochranu, přesídlíme je na české území, kde jim bude udělen azyl. Je nutné přijmout opatření k plné integraci těchto osob. Co se týče střednědobých a dlouhodobých opatření, ANO by chtělo vybudovat uprchlická zařízení na hranicích EU pro ty, kteří do Evropy dorazí, dále posílit nástroje readmisní politiky, tzn. přesvědčovat třetí země k přebírání migrantů, kteří v EU nezískali azyl. EU musí najít způsob, jak odradit od cesty do Evropy migranty, kteří nemají šanci na získání azylu. Měly by se vytvořit integrované vojenské síly EU, aby byla EU schopna chránit své vnější hranice (anobudelip.cz).

V únoru 2016 zveřejnilo ANO *Návrh usnesení o migrační krizi*. V něm žádá českou vládu, aby iniciovala změny legislativních norem souvisejících s migrací a azylovou politikou, aby v rámci EU podporovala výraznou regulaci migrace, její kontrolu a zajištění vnější hranice a aby přišla s konkrétními návrhy na řešení krize. Dále aby vláda odmítala trvalé mechanismy přemísťování uprchlíků do EU, aby se vytvořily mechanismy efektivní repatriace odmítnutých žadatelů o azyl a aby vláda prověřila mechanismy a procesy krizového uzavření státních hranic ČR (anobudelip.cz).

3.3 Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

Ve volebních programech pro volby do PS v letech 1996 a 1998 se o migraci nezmiňuje. V roce 1997 vytvořila strana dokument *Hodnocení současného stavu a prognózy dalšího vývoje a základního směru koncipování bezpečnostní politiky KSČM v oblasti zločinnosti v ČR*. V něm je uvedeno, že po roce 1989 došlo ke svéráznému výkladu demokratických principů a deformovanému chápání otevření se světu, což vedlo k nárůstu legální i nelegální migrace do ČR. Tím se do ČR dostaly i mezinárodní zločinecké struktury. Bylo předpovídáno, že kvůli nekontrolovatelnému pohybu cizinců může dojít k růstu organizovaného zločinu, terorismu a obchodu s drogami (Kopeček 2004).

V dokumentu *KSČM na přelomu tisíciletí* schváleném v prosinci 1999 na V. sjezdu je uvedeno, že strana se chce podílet „na předcházení a překonávání averze vůči cizincům, některým menšinám, migraci z jihu a východu a s tím spojeného nebezpečí nacionalismu a rasismu.“ (Koudelka 2014). V dokumentu *Naděje pro Českou republiku. Politika KSČM pro období do VII. sjezdu*, který byl přijat v květnu 2004, je uvedeno, že KSČM chce věnovat větší pozornost životním podmínkám a právům migrantů, kteří u nás pracují, a pomoci jim začlenit se do společnosti. Strana chce také podporovat rozvíjení národní identity se zapojením etnických menšin, včetně Romů (Kopeček 2004).

Někteří členové KSČM, např. Marie Rusová a Miloslav Ransdorf, se vyslovili pro omezení migrace a ochranu Čechů na českém pracovním trhu. Pracovních míst v ČR ubývá,

takže je logické, že se zpřísní pravidla pro zaměstnávání osob ze zemí mimo EU. Cizinci jsou často ochotni pracovat za nižší mzdu, což stlačí úroveň mezd, a zapříčiní vysokou nezaměstnanost (Koudelka 2014).

Ve volebním programu KSČM do EP z roku 2014 strana navrhuje, aby se mezinárodní migrace ze zemí mimo EU regulovala koncepčně, ale s ohledem na dodržování lidských práv. Měla by se přijmout opatření, která zamezí pohybu cizinců páchajících trestnou činností a také se musí postihovat tzv. práce na černo. Je nutné zefektivnit azylové řízení, postihovat nelegální migraci a rozlišit azylanty od sociálních turistů. Dále by se měla v omezeném množství udělovat pracovní povolení migrantům ze států mimo EU, kteří vykonávají přínosné profese, tak abychom byli schopni pracovníky pojmout. Musí se stanovit jasná pravidla pro čerpání zdravotního a sociálního pojištění pro legální migranty (kscm.cz).

V květnu 2015 KSČM zveřejnila své přístupy k problematice a příčinám migrace. Popisuje příčiny migrace, islám a situaci v Evropě. Ilegální migrace je v Evropě na úrovni zločinu, takže je nutné zavést zákonné cesty pro migraci a humánně ji regulovat. Některé členské státy obcházejí svoje vlastní ústavy, zákony a mezinárodní konvence a zavádějí urgentní legislativu. Přerozdělovací kvóty nejsou vhodným řešením. Hlavním úkolem levice je garantovat individuální lidská práva a důstojnost uprchlíků. Právo na azyl musí být bráněno, je to jeden z největších úspěchů po druhé světové válce. Levice má solidární myšlení, a proto nehledí na původ uprchlíků a odmítá diskriminaci cizinců a etnických menšin. KSČM tedy chce efektivní azylové řízení, vízovou politiku, která odpovídá evropským standardům ochrany zájmů státu, a chce regulovat migraci ze zemí mimo EU koncepčně s ohledem na dodržování lidských práv (kscm.cz).

Předsedovi KSČM Vojtěchu Filipovi vadilo, že se EU už od začátku migrační krize nezabývala jejími příčinami, ale pouze důsledky. Podle něj je příčinou migrační krize válka v Afghánistánu, Iráku a Sýrii. A krizi lze vyřešit jen, pokud se všechny státy osmadvacítky rozhodnou řešit její příčiny. KSČM kritizovala kvůli tomu, že se jen snaží o přerozdělení uprchlíků a nenabízí jiné řešení (denik.cz, kscmkrhk.cz).

3.4 TOP 09

Ve svém prvním volebním programu z roku 2009 se TOP 09 nevěnuje tématu migrace. Volební program z roku 2010 *Odpovědní jdou s námi* a z roku 2013 *Víme, kam jdeme* také neobsahuje zmínky o migrační politice. Až v roce 2014 v programu pro volby do EP s názvem *Evropa jsme my, ne oni* se TOP 09 začala migrací zabývat. Strana vyslovuje názor, že v některých oblastech se silným dopadem na národní rozpočet, jako je např. imigrační politika,

by mělo být zachováno právo veta členských států. Strana TOP 09 je zastáncem volného pohybu osob uvnitř EU, ale vnější hranice EU musí zůstat pevné. EU musí být schopná chránit se před nekontrolovanou nelegální nebo ekonomickou migrací. Aby se předešlo takovým problémům, měla by se EU zaměřit na prevenci v oblastech zemí původu nelegálních přistěhovalců. Mnoho nelegálních migrantů má totiž zkreslené představy o snadném životě v EU. V případě přetížení některého členského státu žadateli o azyl, preferuje TOP 09 solidaritu ve formě materiální a logistické pomoci za využití evropských fondů (top09.cz).

TOP 09 zastává vzhledem k migrační krizi konzistentní a nepopulistický postoj. Ve svém prohlášení z 9. 9. 2015 tvrdí: „*Chceme pomoci všem, kteří to doopravdy potřebují. Ale trvale se usídlit v ČR mají mít možnost jen lidé, kteří budou ochotni sdílet a respektovat naše hodnoty a zákony. Z migrantů jsou to zejména blízkovýchodní křesťané, Jezidé a egyptští Koptové, kteří patří k nejpronásledovanějším a nejohroženějším skupinám v regionu a u nichž je pravděpodobnost úspěšné integrace.*“ TOP 09 nepodporuje budování plotů a vojenskou ochranu hranic. Neměli bychom ohrožovat jeden ze základních pilířů evropské integrace – svobodu pohybu. Je třeba všemi zákonnými prostředky odmítat projevy rasismu a xenofobie. Nekontrolovatelné migraci se dá zabránit jen dodržováním platných pravidel o ochraně vnějších hranic EU. Dále strana uvádí, že ČR by se uměla postarat o několik tisíc uprchlíků i bez nařizování ze strany EU, ČR by však měla mít možnost určit jejich počet a vybrat takové, kteří budou dodržovat naše zákony. TOP 09 kvóty na přerozdělení migrantů nepodporuje. Nejdůležitější je, aby ČR zastávala jednotný postoj s EU. Strana apeluje na vládu, která by měla vytvořit program na rychlou integraci migrantů, kteří v ČR požádali o azyl. Také z rozpočtu EU by měl být vyčleněn dostatek peněz na řešení této zatím nejsilnější imigrační vlny v 21. století (top09.cz).

Na počátku roku 2016 TOP 09 zveřejnila další své názory na řešení migrační krize. Je třeba nastavit přísnější azylová pravidla EU a striktně je dodržovat. Dále by se měly vytvořit pohraniční a pobřežní stráže EU k zajištění kontroly vnější hranice schengenského prostoru. Měla by se zřídit azylová centra mimo Evropu pod mezinárodní ochranou. Je nutné potlačit organizovaný zločin a obchod s nelegálními zbraněmi. Dalším opatřením je pomoc zemím západního Balkánu, aby příval migrantů tyto státy nedestabilizoval. Je potřeba se definovat, které země jsou „bezpečné“. Migrace by se měla zahrnout do operací prováděných v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Další prioritou je posílit úlohu agentury Frontex při návratových operacích. Je nutné také zlepšit platební morálku členských zemí do rozvojových a humanitárních fondů EU pro Sýrii a Afriku. TOP 09 upozorňuje, že vystoupení ČR z EU by příliv uprchlíků nezastavilo a ještě by to znamenalo ztrátu pěti unijních svobod a

možný pád do sféry vlivu Ruska. Ekonomická katastrofa by nastala i při vystoupení ČR ze Schengenu nebo jeho rozpadu (top09.cz).

Místopředsedkyně TOP 09 Helena Langšádlová tvrdí, že nelze spoléhat jen na dohodu s Tureckem³³. EU by si měla vytvořit vlastní mechanismy. Je nutné, aby přesídlování azylantů do EU fungovalo na principu dobrovolnosti jednotlivých zemí. Migranti by měli být řádně bezpečnostně prověřeni. Podle jejího názoru by měla EU vytvořit společnou pohraniční a pobřežní stráž, podporovat Řecko a mít vyřešenou návratovou politiku. EU migrační krizi podcenila a umožnila ekonomickým migrantům příchod do Evropy, což byla chyba (top09.cz).

První místopředseda TOP 09 Marek Ženíšek tvrdí, že přerozdělovací kvóty nemohou fungovat, protože lidi nelze proti jejich vůli držet na území jednoho státu, když jsou v rámci schengenského systému otevřené hranice. Problémem je také nerespektování pravidel některými státy, např. Německo nerespektovalo Dublinský systém, Itálie a Řecko dostatečně nekontrolovaly své hranice. Stěžejním cílem je, aby Evropa uměla kontrolovat své vnější hranice. EU zatím nemá žádné trvalé efektivní řešení (top09.cz).

3.5 Občanská demokratická strana (ODS)

Ve volebním programu ODS pro parlamentní volby roku 1996 s názvem *Svoboda a prosperita* strana považuje za problém migraci cizinců a s ní spojenou kriminalitu. Podle statistických údajů se ČR v té době postupně stávala imigračním státem. ODS slíbila vypracovat novou migrační politiku a nové zákony o poskytování azylu a o pobytu cizinců, protože stávající úprava byla příliš volná a mohla poškozovat ČR i její občany. Cílem strany bylo dosáhnout toho, aby legální i nelegální migrace byla regulována a také aby vízová politika ČR byla postupně sladěna se zeměmi EU (ods.cz).

Podle programu *Hlavu vzhůru* z roku 1998 je ODS stoupencem vzájemného obohacování odlišných kultur, ale zároveň je zastáncem suverénního národního státu a zdravého patriotismu. Odmítá vytváření globální společnosti. ODS také slibuje, že zavede vízovou povinnost se zeměmi, odkud hrozí nová forma kriminality, jako je např. mezinárodní a organizovaný zločin, terorismus, nelegální šíření drog. Strana se také zasazuje o přípravu zákona o pobytu cizinců a o poskytování azylu, což slibovala ve svém programu už před dvěma roky (ods.cz).

V roce 2002 ODS ve svém programu *Volební desatero* vyčítala vládě, že se dosud nezačala dostatečně zabývat narůstajícím počtem azylantů a nelegálních přistěhovalců. Nesmí

³³ Dohoda EU s Tureckem z 18. 3. 2016 o vracení migrantů z Řecka do Turecka a přesídlování žadatelů o azyl z Turecka do zemí EU (consilium.europa.eu).

jít o tabu, nekontrolovaným přistěhovalectvím nelze řešit problémy důchodového systému. ODS chce připravit návrhy na zpřísnění kritérií pro přistěhovalectví, protože obzvláště po teroristických útocích z 11. září 2001 je nutné tyto problémy řešit (ods.cz).

Roku 2004 ODS vydala program pro volby do EP s názvem *Stejně šance pro všechny*. V něm uvádí, že ODS je stoupencem koordinace azylové a migrační politiky v EU. ODS podporuje dialog mezi kulturami a naopak je proti ustupování terorismu a režimům, které terorismus podporují (ods.cz).

Ve stejném roce byl vydán dokument *Modrá šance pro slušné lidi – moderní a bezpečný stát*. Tam je koncepce migrační politiky popsána podrobněji. Strana varuje, že zejména po vstupu do EU dojde k nárůstu neřízené migrace cizinců. ČR se postupně ze země tranzitní stává zemí cílovou. Západoevropské země v 90. letech upravily své cizinecké a azylové právo, takže se pro cizince snížila možnost usadit se v těchto zemích. ČR by na to měla reagovat a upravit nevyhovující právní úpravu cizinecké problematiky. Strana se vymezuje proti ČSSD, která chce řešit problémy důchodového systému tzv. aktivní migrační politikou. ODS v dokumentu předkládá konkrétní řešení. Je třeba zavést důsledný (zejména finanční) postih zaměstnavatelů, kteří protizákonně zaměstnávají osoby bez pracovního povolení. Dále je nutné zrychlit a zpřísnit azylové řízení a upravit podmínky pobytu cizinců tak, aby nebyly zneužívány a aby byly analogické s vyspělými zeměmi – je tedy žádoucí zajistit „možnost projednat zjevně neodůvodněné žádosti (tj. žádosti cizinců přicházejících ze zemí považovaných za bezpečné) ve zkráceném režimu, stanovení podmínek pobytu účastníka řízení o azylu i azylanta, vymezení azylových zařízení. Snížit benevolenci zákona o pobytu cizinců (zpřísnit podmínky imigrace cizinců do ČR a podmínky jejich pobytu – zejména omezit počet imigrantů, zpřísnit podmínky pro udělení víza, povolení krátkodobého a dlouhodobého pobytu, zavedení čekací lhůty před udělením trvalého pobytu, rozšíření důvodů pro vyslovení zákazu pobytu, institut dočasného útočiště pro řešení možnosti pobytu cizince v ČR z humanitárních důvodů). Zavést automatický trest vyhoštění pro každého cizince, který se u nás dopustí úmyslného trestného činu.“ Je také nutné zlepšit komunikaci mezi zastupitelskými úřady, hraničními přechody a ústředními orgány a zajistit návaznost na schengenský informační systém. ODS uvádí, že bude podporovat integrační programy zaměřené na pomoc těm azylantům, kteří ochranu našeho státu skutečně potřebují. „Česká republika nemůže být branou otevřenou pro všechny, kdo do ní chtějí vstoupit.“ (ods.cz).

V programu z roku 2006 *Společně pro lepší život* ODS slibuje, že zrychlí a zpřísní azylové zákonodárství a bude přísně trestat ilegální zaměstnávání cizinců. Také znemožní přistěhovalcům páchaní trestné činnosti (ods.cz).

Ve volebním programu pro volby do EP z roku 2009 není žádná zmínka o imigrační politice. V programu *Řešení pro budoucnost* pro neuskutečněné parlamentní volby v roce 2009 ODS uvádí, že v ČR může být jen tolik cizinců, kolik můžeme integrovat. „*Česká republika nemůže být doširoka otevřenou branou pro každého. Přístup k nám by měli mít pouze ti, pro které je práce. Každý se přitom musí ztotožnit s místními kulturními a společenskými pravidly a musí znát český jazyk.*“ (ods.cz).

V roce 2010 tedy ODS upravila svůj program pro parlamentní volby jen nepatrně a vydala ho pod názvem *Řešení, která pomáhají*. Prohlášení o imigrační politice je zpracováno podrobněji než v roce 2009. Ve srovnání s předchozí verzí navíc uvádí, že ODS bude bojovat proti nekontrolovanému přílivu cizinců a vytváření uzavřených komunit a kriminálních struktur. Dále zmiňuje, že se principy svobody dostávají do konfliktu s požadavky na bezpečnost. Imigrace a volný pohyb lidí z islámských a afrických zemí vytvářejí tlak na kulturní identitu naší civilizace. ODS chce k řešení těchto problémů vytvořit cílevědomý program zahraniční politiky, v němž budou stěžejní dobré sousedské vztahy v regionu (ods.cz).

V roce 2010 vydala ODS dokument s názvem *Vize 2020*. Vymezuje se v něm vůči jednotné imigrační politice EU, myslí si, že to bude mít negativní dopad na občany, považuje to za útok na státní suverenitu. Volný pohyb lidí a imigrace především z islámských a afrických zemí vytvářejí tlak na kulturní identitu naší civilizace. V důsledku demografického útlumu a legální i nelegální migrace se mění sociální a demografická mapa Evropy. Do konfliktu se dostávají principy svobody a požadavky na bezpečnost. „*Řešení migrace dovnitř státu stojí na třech pilířích, kterými jsou řízení legální migrace, prevence nelegálního překročení hranic a boj proti nelegální migraci a vztah mezi migrací a rozvojem. V boji proti nelegální migraci zdůrazňujeme prevenci a praktickou spolupráci s dalšími zeměmi EU.*“ ODS také zveřejňuje svůj pohled na ideu multikulturalismu. „*Multikulturalismus považujeme za mrtvý koncept. Imigranti se musí integrovat a respektovat demokratické a kulturní hodnoty evropské společnosti. Ekonomické migraci můžeme částečně předcházet kvalitní imigrační legislativou a hlavně spoluprací na ekonomickém rozvoji zdrojových států, zejména afrických. Migraci následkem humanitárních či přírodních katastrof omezíme efektivní a koordinovanou pomocí následující ihned po těchto událostech.*“ (vize2020.cz).

V programu z roku 2013 *Volím pravici* ODS proklamuje, že migrační politika musí být vedena tak, aby byla pro ČR přínosná. Můžeme přijímat jen tolik cizinců, kolik jsme schopni integrovat. Musíme zpříšňovat podmínky pro ty, kteří chtějí jen zneužívat český zdravotní a sociální systém. Naopak bychom měli ulehčovat podmínky vstupu těm, kteří jsou pro naši republiku přínosem (ods.cz).

V programu *Otáčíme EU správným směrem* pro volby do EP z roku 2014 se ODS zavazuje, že nikdy nepodpoří návrhy, které by vedly k zavedení kvót, podle kterých by byli přistěhovalci ze třetích zemí rozdělováni do jednotlivých států EU. „*Nejsme principiálními odpůrci imigrace do EU, ale trváme na tom, že imigrace nesmí vést k tomu, aby vznikala ghetta v podobě městských enkláv přistěhovalců, narůstalo kulturně-civilizační napětí, nebo dokonce docházelo k násilí. Toto riziko jsou zejména členské státy povinny podchytit a neutralizovat včas, nikoli k němu přispívat módní, ale nepromyšlenou, „politicky korektní“ politikou.*“ (ods.cz).

Po vypuknutí migrační krize v roce 2015 ODS na svých webových stránkách zveřejnila sérii kroků k řešení uprchlické krize:

- *„Chceme, aby EU skutečně posílila ochranu vnějších hranic, a to i s pomocí vojenských prostředků.*
- *Chceme zrychlit návrat uprchlíků do bezpečných zemí původu změnou návratové politiky EU.*
- *Chceme snížit atraktivitu EU pro uprchlíky omezením sociálních výhod žadatelů o mezinárodní ochranu a zpřísněním povinností, na jejichž základě se azylanti budou muset integrovat do pracovního trhu a celé společnosti.*
- *Chceme vybudovat záchytné zóny pro uprchlíky nejen v oblasti Středomoří, ale také na tzv. Balkánské trase.*
- *Chceme, aby jakékoliv další návrhy EU v oblasti azylu a migrace byly projednávány pouze na úrovni vrcholných představitelů států a vlád tak, aby je členské státy měly možnost odmítnout z důvodů národní bezpečnosti.*
- *Chceme zvýšit tresty za převaděčství. Současné sazby jsou nepřiměřeně nízké a zločinecké organizace pašeráků toho zneužívají.*
- *Chceme vést informační kampaň proti ilegální migraci jak ve zdrojových zemích, tak v místní diaspoře.*“ (ods.cz).

Předseda ODS Petr Fiala chápe kvóty a přerozdělování jako přenášení problémů tam, kde ještě nejsou. Na vyřešení příčin krize je potřebný společný evropský postup, i vojenský. „*Je třeba najít společný postup a velmi důsledně bránit hranici. Musí ale následovat práce s tranzitními zeměmi, je třeba posílit návratovou politiku, změnit sociální výhody a zvýšit tlak na integraci, aby imigrace nebyla tak atraktivní.*“ (ods.cz).

3.6 Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury

Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury ve svém programu pro volby do PS v roce 2013 uvádí, že chce přísné podmínky imigrační politiky ČR. Odmítá nepřizpůsobivé imigranty nebo příchod náboženských fanatiků. Zároveň chce lákat zahraniční experty do ČR, aby zde vytvářeli inovativní ekonomiku. Vyjadřuje také podporu programu „Návrat mozků“, který má podpořit návrat úspěšných Čechů ze zahraničí zpět do ČR, aby ČR nepřicházela o velký lidský potenciál (visuals.manifesto-project.wzb.eu).

Dne 29. 3. 2016 Úsvit - Národní Koalice představil svůj program pro krajské volby s názvem *Hrdá a bezpečná země*. Úsvit chce prosadit znovuzřízení ozbrojené složky, která se zaměřuje na ochranu státní hranice, chce využít i kamery a drony, abychom byli připraveni na okamžitou stavbu plotu. Hnutí požaduje systematický postup proti převaděčům. Azylový proces by měl být vyřizován mimo území ČR. Jeho představitelé chtějí také zabránit stavbě dalších detenčních center a omezit provoz stávajících zařízení (usvitnarodnikoalice.cz).

V dubnu 2016 Úsvit předložil PS pozměňovací návrhy, které by znamenaly, že pokud do ČR nelegálně pronikne migrant, automaticky ztratí možnost požádat o azyl a bude vyhoštěn. Návrh by se vztahoval na osoby ze zemí mimo EU. Platil by za předpokladu, že by ČR byla vystavena masové migraci. Tento návrh má za cíl odradit migranty od vstupu na české území (usvitnarodnikoalice.cz).

3.7 Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

Ve volebním programu KDU-ČSL z roku 1996 s hlavním heslem *Klidná síla – jistota, bezpečí* jsou v souvislosti s imigrační politikou uvedena jen opatření směřující k zamezení organizovanému zločinu a terorismu. Podle strany je nutné prohloubit spolupráci mezinárodních bezpečnostních složek, zdokonalit ochranu hranic před nelegální migrací a zpřísnit azylový zákon a podmínky pro dlouhodobý pobyt cizinců na území ČR (kdu.cz). Volební programy KDU-ČSL z let 1998 a 2002 neobsahují žádnou zmínku o této problematice.

V dokumentu pro volby do EP z roku 2004 s názvem *Evropský volební program KDU-ČSL* strana uvádí, že je potřeba spolupráce na evropské úrovni, aby bylo možné snáze potírat ilegální migraci, terorismus a organizovaný zločin. Důležitá je důsledná ochrana vnějších hranic EU. „*Ze situace, kdy bude existovat společná vnější hranice, ale 25 odlišných právních úprav podmínek vstupu cizích státních příslušníků na území EU, budou těžit zejména obchodníci s lidmi a ilegální imigranti. Nepochybně totiž budou těchto rozdílných právních úprav využívat k snazšímu proniknutí na území EU. Proto považujeme za potřebné vytvoření jasných standardů azylové a imigrační politiky při současném ponechání prostoru pro vlastní*

regulaci pravidel členskými.“ EU by měla spolupracovat se zeměmi původu a tranzitu migrantů, poskytnout těmto zemím hospodářskou pomoc a provést informační kampaň o reálných možnostech usazení v EU. KDU-ČSL také upozorňuje na to, že imigrace není řešením nepříznivého demografického vývoje Evropy (preview.kdu.cz).

Program KDU-ČSL z roku 2006 s hlavním mottem *Volím rozumem* se zabývá i migrací a reformou cizinecké policie. Strana dlouhodobě prosazuje aktivní politiku v oblasti migrace a zaměstnávání cizinců. Má zájem spolupracovat na rozvoji koncepce integrace bezúhonných, pracujících a daně platících cizinců na území ČR. „*Slušný cizinec platící daně a dodržující naše kulturní a společenská pravidla je vítaným hostem.*“ Cizinecká policie je velmi postižená korupcí a klientelismem, proto je nutné ji zreformovat. „*Povolování pobytu musí být přísné, kulturní, transparentní a zásadně nekorupční.*“ (kdu.cz).

V programu pro roky 2009–2014 pro volby do EP strana prosazuje důsledné potírání nelegální migrace a zjednodušení legální migrace zavedením „modrých karet“ pro ty oblasti hospodářství, které jsou pro daný stát výhodné a potřebné. Dále chce zavést společnou azylovou politiku, která bude eliminovat žádosti ekonomických migrantů o azyl, a také chce posílit práva rodinných příslušníků politických azylantů, například právo dětí na školní výuku, přístup ke zdravotním službám (kdu.cz).

Program na roky 2010–2014 s podtitulem *To lepší v nás* se problematikou migrace zabývá šířeji. Stranický program reflektuje nové hrozby, jako je terorismus, ilegální migrace a organizovaný zločin. K řešení těchto problémů je nutná celoevropská spolupráce. „*Naše zásadní stanovisko je: Domovem se Česká republika nově může stát pro takové cizince, kteří chovají vůči ČR úctu, respektují její zákony a zřízení a akceptují její kulturu a zvyky, včetně např. znalosti českého jazyka. Zvláštní porozumění máme pro ty, které k nám vyhnaly režimy pošlapávající lidská práva. Pokládáme za potřebné, aby se s ohledem na vývoj v západní Evropě začala v české společnosti urychleně vést kvalifikovaná debata o míře a mezích možné islamizace naší společnosti.*“ KDU-ČSL také klade důraz na to, aby nebylo ohroženo evropské náboženské a kulturní dědictví. Měla by se stanovit jasná pravidla, aby se v ČR mohl trvale usadit jenom ten, kdo se skutečně chce stát českým občanem. Strana dále uvádí, že bude bojovat proti obchodu s lidmi a ilegální migraci. Chce spolupracovat s nevládními organizacemi, které mají zkušenosti v této oblasti (kdu.cz).

Ve volebním programu KDU-ČSL na roky 2013–2017 s heslem *Dáme zemi do pořádku* strana deklaruje, že podporuje přísnější imigrační politiku EU s důrazem na integraci přistěhovalců. Integrace by měla být ze strany státu oceňována. Musí být zachována otevřenost

vůči lidem, kteří jsou pronásledováni. Naopak nelegální migrace musí být důsledně potírána (kdu.cz).

KDU-ČSL ve svém volebním programu pro volby do EP z roku 2014 uvádí podmínky pro bezpečnou Evropu, mimo jiné flexibilní vízovou a azylovou politiku EU obsahující i návratovou složku, civilní a vojenské mise ke stabilizaci zemí, ze kterých přicházejí ekonomičtí a političtí migranti, a dále dodržování lidských práv jako nutnou podmínku pro pobyt cizince v EU (kdu.cz).

V reakci na migrační krizi, která započala v roce 2015, vydala KDU-ČSL jednostránkový dokument s názvem *Základní principy řešení problémů migrace*. V něm popisuje čtyři základní principy:

- KDU-ČSL odmítá povinné kvóty a upřednostňuje řešení imigrace mimo hranice EU. Křesťanští demokraté požadují navýšení pomoci pro uprchlické tábory přímo v místech bojů, aby měli lidé v nich důstojnější podmínky a nemuseli se vydávat na pochod do Evropy.
- KDU-ČSL rozlišuje mezi ekonomickými migranty a válečnými uprchlíky. Uprchlíkům jsme povinni pomoci, kdežto ekonomické migranty musíme vracet zpět.
- V problému migrace musíme hledat společné řešení v rámci EU, ale zároveň musí mít každá země právo vybrat si svou imigrační politiku. EU by měla lépe bránit své vnější hranice, urychlit proces vracení ekonomických migrantů, bojovat s převaděči lidí a stabilizovat situaci v problémových regionech, odkud přicházejí uprchlíci.
- KDU-ČSL odmítá řešit problémy s nízkou porodností přílivem imigrantů. Jako alternativní řešení navrhuje podpořit pracující rodiče a výchovu dětí (kdu.cz).

Předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek v dopise určeném pro své spolustraníky píše, že strana zastává aktivní přístup v otázce migrace. Neveze se na vlně populismu, ani nestrká před problémy hlavu do písku. Ujišťuje, že ČR žádná invaze nehrozí. KDU-ČSL zřídila vnitrostraničskou pracovní skupinu k migraci pod vedením místopředsedy strany Ondřeje Benešíka. Neexistují žádná snadná a rychlá řešení migrační krize. Pokud dojde ke shodě, může několik let, než se situace zlepší. EU zatím nemá žádnou společnou politiku v oblasti migrace (kdu.cz).

Člen KDU-ČSL a zároveň poslanec EP Pavel Svoboda vypracoval zpravodaj o migraci, ve kterém poukazuje na to, že v Evropě zcela selhal dublinský systém. Správně by se měl každý žadatel o azyl zaregistrovat v prvním státě EU, na jehož území vstoupí, a měly by mu být sejmuty otisky prstů. Státy první linie selhaly pod nápoem přistěhovalců a jiné státy, např. Německo, vzaly přistěhovalce bez registrace, v důsledku toho se systém zhroutil. Je tedy

potřeba v EU vybudovat nový systém. Velké množství lidí do Evropy přichází kvůli převaděčům. Pavel Svoboda ve zpravodaji píše, že pro takové obchodování s lidmi by měly být zavedeny stejné tresty jako za terorismus. Kvóty na přemísťování migrantů nejsou vhodným řešením, aby fungovaly, bylo by nutné ochránit vnější hranici Schengenského prostoru. Stávající mechanismy nejsou vytvořeny pro masovou migraci organizovanou převaděčskými gangy. Hlavním problémem je právní a organizační nepřipravenost na přijetí přistěhovalce a také nepřipravenost domácích obyvatel na nový kulturní vliv (kdu.cz).

3.8 Zjištění plynoucí z komparací volebních programů vybraných českých politických stran

ČSSD je levicová strana s dlouhou tradicí, byla znovuobnovena v roce 1990, ale navazuje na sociální demokracii, jejíž tradice sahá až do 19. století. Už před vstupem do EU kladla ČSSD důraz na přizpůsobení vízové a přistěhovalecké politiky evropským standardům. Imigrace může mít pozitivní i negativní dopad, přínos může být např. ve vyřešení demografického problému s nižší porodností. Aby nedošlo k problémům, je důležitá integrace cizinců do společnosti a boj proti nacionalismu a xenofobii. Po vstupu do EU se strana zavazovala, že bude národní migrační politiku provádět v souladu s politikou EU. U ČSSD došlo kvůli migrační krizi k určitému názorovému posunu, lze vypožorovat, že před migrační krizí byla strana trochu více proimigračně zaměřená, což můžeme doložit tím, že ještě v roce 2014 ČSSD podporovala přerozdělování žadatelů o azyl mezi členské státy EU. Když nastala migrační krize, strana vyslovila názor, že povinné kvóty by neměly být zavedeny a vnější hranice EU by měly být chráněny a kontrolovány, aby nedocházelo k nelegální migraci. Dále je žádoucí pomoci státům mimo EU, ve kterých je velké množství uprchlíků. Strana nepovažuje stavbu plotu nebo vystoupení ČR z EU za řešení krize.

Hnutí ANO 2011 vzniklo v roce 2012. Navazuje na občanské sdružení Akce nespokojených občanů, které vzniklo o rok dříve. Hnutí můžeme na pravolevé ose politického spektra zařadit na střed až pravici. Před migrační krizí v roce 2014 ANO vyjadřovalo názor, že imigrační politika EU je dobře zvládnutá a dobře koncipovaná. O rok později už ale ANO dalo najevo kritický postoj k tomu, jakým způsobem EU migrační krizi řeší. Lze to interpretovat jako změnu postoje hnutí ANO, ale také je možné, že hnutí ANO svůj postoj nezměnilo, ale došlo k tomu, že EU podcenila migrační krizi a imigrační politika EU se tím pádem pozměnila, a s jejím novým směřováním ANO nesouhlasilo. Hnutí vyjádřilo jasný nesouhlas s kvótami na přerozdělování migrantů do členských zemí EU. ANO zpřísnilo svůj postoj požadavkem, aby

uprchlíci museli žádat o azyl mimo území EU. ANO také žádá, aby česká vláda jasně požadovala regulaci migrace do EU a aby byla zajištěna vnější hranice EU.

KSČM je krajně levicová strana, která vznikla v roce 1990. Navazuje na Komunistickou stranu Československa. KSČM se ve svých volebních programech vyjadřuje proti rasismu a diskriminaci, klade důraz na solidaritu a začlenění přistěhovalců do společnosti. Především v 90. letech viděla strana migraci jako hrozící nebezpečí a snažila se předávat vlastenecké hodnoty. KSČM je strana euroskeptická, přesto, co se týče imigrace, nelze pozorovat žádný rozdíl ve vyjádřeních před vstupem ČR do EU a po něm. Po vzniku migrační krize v Evropě se postoj KSČM k imigraci také nijak nezměnil. Nadále prosazuje solidaritu, právo na azyl a dodržování lidských práv migrantů. EU by měla migraci koncepčně regulovat. KSČM nepovažuje přerозdělovací kvóty za vhodné řešení.

TOP 09 je pravicová konzervativní strana, která vznikla v roce 2009. Strana se k problematice imigrace vyjadřuje stále stejně – před začátkem migrační krize i poté. Je proti kvótám, proti stavění plotů a vojenské ochraně hranic, protože považuje za důležité zachovat volný pohyb osob v EU. Solidarita s migrací přetíženými státy by měla být prokazována ve formě materiální a logistické pomoci. Pokud se cizí státní příslušník chce usídlit v ČR, musí podle TOP 09 respektovat české hodnoty a zákony a plně se integrovat do společnosti. Vnější hranice EU by měly být chráněny, aby nedocházelo k nekontrolované migraci.

ODS je pravicová, liberálně konzervativní a euroskeptická strana založená v roce 1991. ODS je proti globalizaci a multikulturalismu, zastává názor, že státy si musí chránit své národní zájmy. Strana tvrdí, že imigrací nelze řešit problémy důchodového systému, čímž se dostává do sporu s ČSSD. Po vstupu ČR do EU v roce 2004 ODS vyzývala ke koordinaci azylové a migrační politiky. Strana se obávala, že po vstupu ČR do EU dojde k nárůstu neřízené migrace cizinců a ČR by proto měla změnit nevyhovující právní úpravu této problematiky. ODS zastává názor, že ČR nemůže být otevřená pro každého, všechny cizince musíme být schopni integrovat. ODS má výhrady k jednotné imigrační politice EU. Po začátku migrační krize ODS zdůrazňuje, že je nutné chránit vnější hranice EU. Strana je proti kvótám. K řešení krize je nutný jednotný evropský postup. Z volebních programů ODS lze vyčíst, že dlouhodobě zastává neměnný konzistentní názor na imigraci.

Hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury se už od svého založení v roce 2013 prezentovalo jako nacionalistické, antiimigrační a euroskeptické. Hnutí často měnilo svůj název i své vedení. V červnu 2014 se přejmenovalo na Úsvit přímé demokracie. Po svém odchodu z hnutí Tomio Okamura založil novou stranu Svoboda a přímá demokracie. Hnutí Úsvit přímé demokracie se v srpnu 2015 přejmenovalo na Úsvit - Národní Koalice. Hnutí Úsvit se vyjadřuje

velmi kriticky k imigraci do Evropy a do ČR. Krátce také spolupracovalo s Blokem proti islámu. Hnutí Úsvit je specifické, jako jediný politický subjekt zmíněný v této bakalářské práci je silně protiimigračně zaměřeno. Hnutí se už od začátku svého působení vyjadřovalo k imigraci negativně. Se vzniklou migrační krizí v Evropě se rétorika Úsvitu vůči přistěhovalcům ještě vyostřila, což dokládají návrhy na zpřísnění azylového procesu a výzvy ke zřízení ozbrojených složek hlídajících státní hranici.

KDU-ČSL vznikla v roce 1919, jedná se tedy o politickou stranu s dlouhou tradicí. Je to strana křesťanská, konzervativní a středová. Strana staví do popředí rodinnou politiku – nepříznivý demografický vývoj by neměla řešit migrace, ale podpora rodin s dětmi. Po vstupu ČR do EU v roce 2004 KDU-ČSL začala klást velký důraz na spolupráci v rámci EU s cílem zabránit ilegální migraci, terorismu a organizovanému zločinu a také za účelem vytváření společné azylové politiky. Prosazuje přísnější imigrační politiku EU s důrazem na integraci migrantů. Strana si udržela konzistentní postoj i po začátku migrační krize. KDU-ČSL neuznává přerozdělovací kvóty. Zastává názor, že je nutná ochrana vnějších hranic EU. Strana také zdůrazňuje povinnost postarat se o válečné uprchlíky, i když by bylo lepší podporovat uprchlické tábory přímo v postižených oblastech, aby se lidé nemuseli vypravovat na cestu do Evropy.

Všechny zkoumané strany a hnutí vyjadřují názor, že by měla být důsledně potírána nelegální migrace a je nutné bojovat proti převaděčům lidí. Cizinci, pobývající v ČR legálně, by měli být plně integrováni do společnosti. Strany se shodují i v otázce ochrany vnějších hranic EU. U všech politických subjektů téma imigrace nabývá na významu. Všechny strany, kromě Úsvitu, považují za důležité čelit rasismu, extremismu a xenofobii. K názorovému střetu dochází v otázce, zda je migrace dobrým řešením pro demografický úbytek obyvatel. ČSSD a ANO jako jediné zkoumané subjekty pohlíží na migraci jako na jev, který pomáhá řešit pokles počtu obyvatel způsobený klesající mírou porodnosti. Ostatní strany jsou proti, např. KDU-ČSL tvrdí, že je lepší podpořit pracující rodiče a výchovu dětí než podporovat migraci.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala postoji českých politických stran k imigrační politice EU a komparací programů vybraných českých politických stran. Cílem práce bylo zjistit, jak se liší pojetí problematiky imigrace v programech českých politických stran před vstupem do EU a po vstupu a jaké dopady měla migrační krize v Evropě z let 2015–2016 na programy a postoje českých politických stran. Tyto změny byly posuzovány na základě volebních programů českých politických stran, jejich stranických dokumentů, prohlášení a názorů politiků. Mimo to se autorka zabývala vývojem imigrační politiky EU a imigrační politiky ČR. Práce byla jedinečnou neboli vnitřní jednopřípadovou studií imigrační politiky EU.

V mnoha evropských státech dochází k úbytku počtu obyvatel a z tohoto hlediska je migrace do Evropy nezbytná, aby si Evropa udržela svůj sociální standard a rozvinutou ekonomiku. S migrací se však pojí i problémy, např. nelegální zaměstnávání, střet různých kultur, terorismus a organizovaný zločin. Imigrační politika EU prodělává komplikovaný vývoj, obzvláště v poslední době, kdy nastala migrační krize. EU musí najít řešení akceptovatelné pro všechny státy. Instituce EU pořádají summity a stále schvalují nové směrnice a nařízení o tom, jak regulovat legální migraci a jak zabraňovat té nelegální. Tato politika se neustále dynamicky vyvíjí. Migrační krize v Evropě se projevuje velkým množstvím přistěhovalců zejména z oblasti Blízkého východu a ze severní Afriky. Tento exodus je způsoben nestabilitou v daných regionech, která vznikla po Arabském jaru. V bakalářské práci byly popsány snahy EU o řešení této krize v období od dubna 2015 do dubna 2016. Za stěžejní krok lze považovat dohodu EU s Tureckem o navracení nelegálních migrantů z Řecka zpět do Turecka, výměnou za přesídlování syrských uprchlíků z Turecka do zemí EU. Dohoda ale nestanovuje, do kterých států budou uprchlíci přemísťováni.

Základem přistěhovalecké a azylové politiky EU se stal Evropský pakt o přistěhovalectví a azylu. EU se snaží sjednotit azylová pravidla ve všech členských zemích EU pomocí Společného evropského azylového systému. Je rozdíl mezi pojmy uprchlík a migrant, pojem uprchlík je stanoven v Ženevské konvenci. Jen uprchlík má právo požádat o azyl. Pravidla udělování azylu se řídí podle Dublinské úmluvy. To znamená, že žadatel má požádat o azyl v první cizí zemi, do které vstoupí. Když ho stát odmítne, už nemůže požádat v jiném státě EU. Nejvíce žadatelů o azyl v ES/EU bylo na počátku 90. let 20. století kvůli pádu komunistických režimů ve střední a východní Evropě a také kvůli válce v bývalé Jugoslávii. Další nárůst žadatelů o azyl v EU nastal se začátkem migrační krize v roce 2015.

Imigrační politika ČR se postupem času velmi proměňovala. Po roce 1989 byly zákony týkající se migrace do Československa velmi benevolentní a chaotické. Na české území v té době mohl přijet prakticky kdokoli, ale bylo velmi obtížné získat povolení k trvalému pobytu nebo nabýt české občanství. Až později se začala opatření zpřísnovat, např. v důsledku schválení zákona o pobytu cizinců na území ČR platného od roku 2000. Po vstupu ČR do EU v roce 2004 se české migrační zákony harmonizovaly s legislativou EU. Došlo také k liberalizaci některých migračních zákonů. V roce 2006 byla zkrácena doba potřebná pro získání povolení k trvalému pobytu z deseti let na pět. V současnosti je imigrační politika ČR součástí společných politik EU. Nejvíce je regulována azylová politika, ochrana vnějších hranic EU a vyhošťování nelegálně pobývajících osob. Před sametovou revolucí mnoho cizinců v Československu nežilo, ale po změně režimu se to začalo postupně měnit a ČR se stala pro přistěhovalce cílovou zemí. Počet cizinců v ČR stoupá, v roce 2015 jich bylo přes 464 tisíc. Nejpočetnější menšiny v ČR pocházejí ze Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Ruska. Počet žádostí o azyl kolísá, nejvíce žádostí bylo v letech 2001 a 2003, mezi žadateli převažovali občané Ukrajiny a Ruska.

Autorka se ve třetí části práce zaměřila na komparaci volebních programů, stranických dokumentů a postojů českých politických stran k imigrační politice. Byla uvedena i prohlášení politiků, nejčastěji předsedů stran. Do analýzy politických postojů byly zahrnuto sedm politických stran, které ve volbách do PS v roce 2013 získaly víc než 5 % hlasů. Jedná se o strany: ČSSD, ANO, KSČM, TOP 09, ODS, Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a KDU-ČSL. Jako výchozí rok k analýze byl zvolen rok 1996, kdy se konaly první volby do PS v samostatné ČR. Autorka se snažila objektivně zhodnotit, zda došlo ke změně postojů stran po vstupu ČR do EU a po vzniku migrační krize. V některých případech bylo hodnocení obtížné. Komparace volebních programů může přinést zajímavé výsledky. S novými událostmi a tématy, které se objevují, se mohou některé politické strany odklonit od svého původního programového přesvědčení a přiklonit se k populismu, aby přilákaly více voličů. Nic takového se však neprokázalo. Politické strany zkoumané v této práci se víceméně drží svého přesvědčení a k žádným velkým programovým změnám nedochází.

ČSSD měla hlavně v minulosti proimigrační postoj. Po vstupu ČR do EU začala strana více apelovat na společnou migrační a azylovou politiku. Po vzniku migrační krize v Evropě začala být ČSSD poněkud kritičtější k imigraci, např. začala odmítat povinné přerozdělovací kvóty. Hnutí ANO nejprve považovalo přistěhovaleckou politiku EU za dobře koncipovanou, ale když nastala migrační krize, ANO začalo postupy EU kritizovat. Nelze jednoznačně říci, zda se postoj ANO změnil, či ne. KSČM je stranou euroskeptickou. V 90. letech strana

prosazovala vlastenecké cítění a imigraci považovala za hrozbu, postupně se její názor proměnil a v současnosti klade důraz na solidaritu, právo na azyl, integraci a dodržování lidských práv migrantů. Postoj KSČM k imigrační politice se ale nijak nezměnil v důsledku vstupu do EU, ani migrační krize. Strana TOP 09 zastává stále též názor, bez ohledu na migrační krizi. ODS se po vstupu do EU obávala, že do ČR může přijít velké množství cizinců, tudíž by bylo vhodné zpřísnit české imigrační zákony. ODS má euroskeptický postoj, stabilně a dlouhodobě odmítá multikulturalismus. Hnutí Úsvit je euroskeptické a protiimigračně zaměřené. S přicházející migrační krizí jeho negativní rétorika vůči imigraci ještě posílila. KDU-ČSL po vstupu ČR do EU kladla důraz zejména na spolupráci a koordinaci přistěhovalecké a azylové politiky v rámci EU. Strana zastává konzistentní postoj i po začátku migrační krize v Evropě.

Komparativní část bakalářské práce přinesla odpovědi na výzkumné otázky. První otázka zněla: *Jak se liší pojetí problematiky imigrace v programech českých politických stran před vstupem do EU a po vstupu?* Analýza prokázala, že strany se většinou ve svých volebních programech příliš nezabývaly vstupem ČR do EU ve vztahu k imigrační politice. Většina stran uváděla, že by ČR měla zkoordinovat svou imigrační a azylovou politiku s politikou EU, aby byla přistěhovalecká politika EU jednotná. ODS poukazovala na to, že do ČR může přijít větší množství cizinců a že by tudíž ČR měla zpřísnit své imigrační zákony. V ostatních programech českých politických stran nelze vyzorovat žádnou změnu pojetí problematiky imigrace po vstupu ČR do EU v roce 2004.

Druhá výzkumná otázka zněla: *Jaké dopady měla migrační krize v Evropě z let 2015–2016 na programy a postoje českých politických stran?* Většina zkoumaných politických stran se přizpůsobila nové situaci a vydala opatření k migrační krizi, která jsou ale v souladu s jejich dřívějšími postoji. U hnutí ANO nelze s jistotou prohlásit, zda došlo ke změně názorů. U ČSSD lze pozorovat, že strana již není tak proimigračně zaměřená. U hnutí Úsvit je patrný ještě negativnější postoj k imigraci než před migrační krizí v Evropě. ODS, TOP 09, KSČM a KDU-ČSL své názory kvůli migrační krizi nezměnily.

Bude zajímavé pozorovat, jak se bude migrační krize v Evropě dále vyvíjet, a jestli EU navrhne účinné řešení, které budou podporovat všechny členské státy. Zajímavé bude i to, jak bude do budoucna toto politické téma ovlivňovat programy a postoje českých politických stran a potažmo, jestli se tím voliči nechají ovlivnit a v příštích volbách dojde k nečekanému úspěchu strany s např. protiimigrační rétorikou.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

„Ankara kývla na vracení běženců z Řecka. Syřanů se to však netýká“ *zpravy.idnes.cz*, 4. 3. 2016 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/turecko-je-pripraveno-prijmout-z-recka-nesyrske-uprchliky-po8-/zahranicni.aspx?c=A160304_194053_zahranicni_san> (9. 4. 2016).

ANO. 2013. „Resortní program“ *anobudelip.cz*, (online). Dostupné z: <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>> (6. 3. 2016).

ANO. 2014. „ANO v Evropě“ *anobudelip.cz*, (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ano-v-evrope.pdf>> (6. 3. 2016).

ANO. 2015. „Opatření k řešení imigrační krize“ *anobudelip.cz*, 14. 9. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/novinky/opatreni-k-reseni-imigracni-krize-23446.shtml>> (6. 3. 2016).

ANO. 2016. „Návrh usnesení o migrační krizi“ *anobudelip.cz*, 9. 2. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/novinky/navrh-usneseni-o-migracni-krizi-25321.shtml>> (6. 3. 2016).

„Asylum applicants (including first time asylum applicants), Q4 2014-Q4 2015“ *ec.europa.eu*, 3. 3. 2016 (online). Dostupné z: <[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Asylum_applicants_\(including_first_time_asylum_applicants\),_Q4_2014_%E2%80%93_Q4_2015.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Asylum_applicants_(including_first_time_asylum_applicants),_Q4_2014_%E2%80%93_Q4_2015.png)> (6. 4. 2016).

„Asylum in the EU Member States“ *ec.europa.eu*, 4. 3. 2016 (online, pdf). Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>> (9. 4. 2016).

„Azylová a imigrační politika“ *euractiv.cz*, 5. 11. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/azylov-a-imigran-politika>> (6. 4. 2016).

„Azylová a migrační politika“ *mvcr.cz*, 9. 3. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obecne-k-agendam-eu-461106.aspx> (6. 4. 2016).

„Azyl v Evropské unii“ *mvcr.cz*, 29. 1. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D> (6. 4. 2016).

„Časová osa – reakce na migrační tlaky“ *consilium.europa.eu* (online). Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/migratory-pressures/history-migratory-pressures/> (9. 4. 2016).

„Česko má skoro nejmíň žádostí o azyl z EU“ *euroskop.cz*, 7. 8. 2015 (online). Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8962/26126/clanek/cesko-ma-skoro-nejmin-zadosti-o-azyl-z-eu/> (11. 4. 2016).

Český rozhlas Plus. 2015. „Změňme sociální výhody, ať není migrace tak atraktivní“ *ods.cz*, 24. 8. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/10159-zmenme-socialni-vyhody-at-neni-migrace-tak-atraktivni> (14. 4. 2016).

Český rozhlas Radiožurnál. 2016. „Langšádlová: Potřebujeme vlastní nástroje řešení migrační krize“ *top09.cz*, 9. 3. 2016 (online). Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/langsadlova-potrebujeme-vlastni-nastroje-reseni-migracni-krize-19845.html> (16. 4. 2016).

ČSSD. 1998. „Společně s vámi pro lepší budoucnost“ *cssd.cz* (online, pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2003. „Otevřenost novým výzvám, věrnost tradici“ *cssd.cz*, 28. 3. 2003 (online, pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2005. „Otevřenost novým výzvám, věrnost tradici“ *cssd.cz*, 25. 3. 2005 (online, pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2006. „Jistoty a prosperita“ *cssd.cz* (online, pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2009. „Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi“ *cssd.cz* (online, pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2010. „Změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi“ *cssd.cz* (online, pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2015. „B. Sobotka se vyjádřil k příčinám migrace“ *cssd.cz*, 28. 8. 2015 (online, video). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/videogalerie/video-novinky/co-si-rekl-o-migraci-lidi-po-evrope-b-sobotka/> (14. 4. 2016).

ČSSD. 2015. „Stanovisko České strany sociálně demokratické k řešení migrační krize“ *cssd.cz*, 5. 9. 2015 (online). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/aktualne/aktuality/stanovisko-ceske-strany-socialne-demokratice-k-reseni-migracni-krize/> (14. 4. 2016).

„Další krok Komise v otázce migrace“ *europa.eu*, 27. 5. 2015 (online). Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5039_cs.htm (14. 3. 2016).

„Dobrovolné návraty“ *mpsv.cz*, 23. 3. 2009 (online). Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6575> (11. 4. 2016).

„Dublinský systém“ *mvcr.cz*, 29. 1. 2016 (online). Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx> (6. 4. 2016).

Evropská komise. 2000. „Communication From The Commission To The Council and The European Parliament On a Community Immigration Policy“ *eur-lex.europa.eu*, 22. 11. 2000 (online, pdf). Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0757:FIN:EN:PDF> (6. 4. 2016).

Evropská komise. 2002. „Tampere“ *ec.europa.eu*, 2002 (online, pdf). Dostupné z: http://ec.europa.eu/councils/bx20040617/tampere_09_2002_en.pdf (6. 4. 2016).

Evropská komise. 2014. „Společný evropský azylový systém“ *ec.europa.eu* (online, pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/ceas-factsheets/ceas_factsheet_cs.pdf> (6. 4. 2016).

Evropská komise. 2015. „Evropský program pro migraci“ *ec.europa.eu*, 13. 5. 2015 (online, pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_cs.pdf> (14. 3. 2016).

„Evropský pakt o přistěhovalectví a azylu“ *eur-lex.europa.eu*, 11. 9. 2014 (online). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=URISERV:j10038&from=CS>> (6. 4. 2016).

„Germany – Asylum applications and decisions taken, 1995-2005“ *focus-migration.hwwi.de* (online). Dostupné z: <http://focus-migration.hwwi.de/typo3_upload/groups/3/focus_Migration_Publikationen/Kurzdosiers/bilder/policy-briefs/PB2-Germany/neue-version/grafik6_gr.gif> (6. 4. 2016).

Interview ČT24. 2016. „Ženíšek: Evropskou prioritou je ochrana její vnější hranice“ *top09.cz*, 8. 4. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/zenisek-evropskou-prioritou-je-ochrana-jeji-vnejsi-hranice-20035.html>> (16. 4. 2016).

KDU-ČSL. „Migrace – zpravodaj Pavla Svobody“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <http://www.kdu.cz/getattachment/Aktualne/Uprchlici/Dokumenty/MIGRACE_zpravodaj-Pavla-Svobody.pdf.aspx> (29. 2. 2016).

KDU-ČSL. „Osobní dopis Pavla Bělobrádka k migraci v Evropě“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/getattachment/Aktualne/Uprchlici/Dokumenty/Osobni-dopis-Pavla-Belobradka-k-migraci-v-Evrope.pdf.aspx>> (29. 2. 2016).

KDU-ČSL. „Základní principy řešení problémů migrace“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/getattachment/Aktualne/Uprchlici/Principy-reseni-problemu-migrace/Zakladni-principy-reseni-problemu-migrace.pdf.aspx>> (29. 2. 2016).

KDU-ČSL. 1996. „Průvodce politikou KDU-ČSL – volební program 1996“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

KDU-ČSL. 2004. „Evropský volební program KDU-ČSL“ *preview.kdu.cz*, 19. 4. 2004 (online). Dostupné z: <<http://preview.kdu.cz/Dokumenty/Volby/2004/Volby-do-Evropskeho-parlamentu/2004/Evropsky-volebni-program-KDU---CSL.aspx>> (14. 4. 2016).

KDU-ČSL. 2006. „Volební program – volby 2006“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

KDU-ČSL. 2009. „Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009–2014“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

KDU-ČSL. 2010. „Volební program 2010-2014“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

KDU-ČSL. 2013. „Volební program KDU-ČSL 2013-2017“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

KDU-ČSL. 2014. „Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014“ *kdu.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

„K migrační krizi – projev Vojtěcha Filipa“ *kscmrhk.cz* (online). Dostupné z: <<http://kscmrhk.cz/index.php/aktuality/akutalne-z-cr/item/260-k-migracni-krizi-projev-vojtecha-filipa>> (16. 4. 2016).

Kopecký, Josef. 2016. „Do léta se zavře balkánská trasa, migranti půjdou přes Rusko, čeká Sobotka“ *zpravy.idnes.cz*, 23. 2. 2016 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/sobotka-ceka-do-leta-uzavreni-balkanske-trasy-pro-migranty-do-evropy-1jg-/domaci.aspx?c=A160223_114408_domaci_kop> (14. 4. 2016).

Kopecký, Josef. 2016. „Nebudeme parazitovat na migraci, řekl ČSSD Sobotka. Sliboval vyšší platy“ *zpravy.idnes.cz*, 20. 2. 2016 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/sobotka-parazitovat-na-tematu-migrace-a-strasit-lidi-nikdy-nebudeme-113-/domaci.aspx?c=A160220_102855_domaci_kop> (14. 4. 2016).

„KSČM: opatření V4 k migrační krizi přichází pozdě“ *denik.cz*, 4. 9. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.denik.cz/z_domova/kscm-opatreni-v4-k-migracni-krizi-prichazi-pozde-20150904.html> (16. 4. 2016).

KSČM. 2014. „Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014“ *kscm.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.kscm.cz/volby-a-akce/evropsky-parlament2/program>> (6. 3. 2016).

KSČM. 2015. „Přístupy KSČM k problematice a příčinám imigrace“ *kscm.cz*, 14. 5. 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.kscm.cz/politika-kscm/odborne-zazemi-kscm/bezpecnostni-a-branna-strategie/bezpecnostni-politika-a-integrovaný-zachranný-system/98067/pristupy-kscm-k-problematice-a-pricinam-imigrace>> (6. 3. 2016).

Machotková, Šárka. „Co je Schengen“ *euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>> (6. 4. 2016).

„Migrační krize“ *ods.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/migracni-krize>> (14. 4. 2016).

„Migrační krize 2015: 894 tisíc uprchlíků a nejednotný postoj zemí EU“ *ceskenoviny.cz*, 8. 12. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/migracni-krize-2015-894-000-uprchliku-a-nejednotny-postoj-zemi-eu/index_view.php?id=1290506> (9. 4. 2016).

„Migranti prorazili plot na makedonské hranici, policie použila slzný plyn“ *zpravy.idnes.cz*, 29. 2. 2016 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/utocnici-v-recku-podpalili-ubytovny-pro-uprchliky-f8t-zahranicni.aspx?c=A160229_100720_zahranicni_jj> (9. 4. 2016).

„Mimořádné zasedání Evropské rady konané dne 23. dubna 2015 – prohlášení“

consilium.europa.eu, 24. 4. 2015 (online). Dostupné z:

<<http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>> (14. 3. 2016).

„Modrá karta“ *mvcr.cz*, 29. 12. 2015 (online). Dostupné z:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>> (14. 3. 2016).

ODS. 1996. „Svoboda a prosperita“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z:

<<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 1998. „Hlavu vzhůru“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2002. „Volební desatero“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z:

<<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2004. „Modrá šance pro slušné lidi – moderní a bezpečný stát“ *ods.cz* (online, pdf).

Dostupné z: <<http://www.ods.cz/politicky-program/modra-sance>> (14. 4. 2016).

ODS. 2004. „Stejně šance pro všechny“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z:

<<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2006. „Společně pro lepší život“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z:

<<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2009. „Řešení pro budoucnost“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z:

<<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2010. „Řešení, která pomáhají“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z:

<<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2010. „Vize 2020“ *vize2020.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.vize2020.cz/>>

(14. 4. 2016).

ODS. 2013. „Volím pravici“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

ODS. 2014. „Otáčíme EU správným směrem“ *ods.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>> (14. 4. 2016).

„Pilotní projekt „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ startuje“ *migraceonline.cz*, 31. 7. 2003 (online). Dostupné z: <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/pilotni-projekt-aktivni-vyber-kvalifikovanych-zahranicnich-pracovniku-startuje>> (11. 4. 2016).

„Počty žádostí o mezinárodní ochranu v jednotlivých měsících roku 2015“ *mvcr.cz*, 14. 1. 2016 (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2015.aspx>> (11. 4. 2016).

„Prohlášení EU a Turecka, 18. března 2016“ *consilium.europa.eu*, 18.3.2016 (online). Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>> (9. 4. 2016).

„Rada pro spravedlnost a vnitřní věci, 22. 9. 2015“ *consilium.europa.eu*, 22. 9. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/jha/2015/09/22/>> (14. 3. 2016).

„Refugee Crisis: European Commission takes decisive action“ *europa.eu*, 9. 9. 2015 (online). Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_en.htm> (9. 4. 2016).

„Seznam států, jejichž občané podléhají vízové povinnosti“ *mzv.cz*, 20. 11. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/seznam_statu_jejichz_obcane_podlehaji/index.html> (11. 4. 2016).

„Slovníček pojmů“ *mvcr.cz*, 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>> (6. 4. 2016).

„Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění)“ *eur-lex.europa.eu*, 26. 10. 2012 (online, pdf). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=CS>> (6. 4. 2016).

„Společný evropský azylový systém“ *mvcr.cz*, 29. 1. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>> (6. 4. 2016).

„Stockholmský program“ *eur-lex.europa.eu*, 16. 3. 2010 (online). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=URISERV:jl0034&from=CS>> (6. 4. 2016).

TOP 09. 2014. „Evropa jsme my, ne oni“ *top09.cz* (online, pdf). Dostupné z: <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-do-evropskeho-parlamentu-2014_1043.pdf> (3. 3. 2016).

TOP 09. 2015. „TOP 09: Pomozme potřebným, trvejme však na dodržování pravidel“ *top09.cz*, 9. 9. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/fakta-a-argumenty/top-09-pomozme-potrebny-trvejme-vsak-na-dodrzovani-pravidel-18846.html>> (3. 3. 2016).

TOP 09. 2016. „Devět priorit TOP 09 pro řešení migrační krize“ *top09.cz*, 12. 2. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/fakta-a-argumenty/devet-priorit-top-09-pro-reseni-migracni-krize-19646.html>> (6. 3. 2016).

„Unie přehlasovala Česko a spol. Ministři vnitra schválili kvóty pro rozdělení 120 tisíc uprchlíků“ *lidovky.cz*, 22.9.2015 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/ministri-vnitra-eu-vetsinove-schvalili-kvoty-rozdeleni-migrantu-1ci-zpravy-svet.aspx?c=A150922_174101_ln_zahranici_ELE> (9. 4. 2016).

„Úmluva o právním postavení uprchlíků“ *osn.cz* (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>> (6. 4. 2016).

Úsvit - Národní Koalice. 2016. „Program strany – Hrdá a bezpečná země“ *usvitnarodnikoalice.cz*, 29. 3. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/program-hnuti/>> (13. 4. 2016).

Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. 2013. „Program hnutí“ *visuals.manifesto-project.wzb.eu*, 25. 10. 2013 (online). Dostupné z: <https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/> (13. 4. 2016).

„Úsvit: Za nelegální překročení hranice ztráta azylu a automatické vyhoštění. Dnes se rozhodne“ *usvitnarodnikoalice.cz*, 13. 4. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/novinky/usvit-za-nelegalni-prekroceni-hranice-ztrata-azylu-a-automaticke-vyhosteni-dnes-se-rozhodne/>> (13. 4. 2016).

„Vývoj počtu cizinců v ČR v letech 2004-2015“ *czso.cz*, 31. 12. 2015 (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11292/41862280/c01R01_2015.pdf/48b91796-0832-4b4a-b5fb-92e23937a9e5?version=1.0> (11. 4. 2016).

„Zaměstnanecká karta“ *mvcr.cz*, 9. 2. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx>> (11. 4. 2016).

„Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců“ *mvcr.cz*, 13. 1. 2003 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zasady-politiky-vlady-v-oblasti-migrace-cizincu.aspx>> (21. 3. 2016).

„Závěry Evropské rady, 25. a 26. června 2015“ *consilium.europa.eu*, (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/migratory-pressures/history-migratory-pressures/>> (14. 3. 2016).

„Zelené karty“ *mpsv.cz*, 29. 12. 2008 (online, pdf). Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/6027/291208a.pdf>> (11. 4. 2016).

„Zelené karty“ *mvcr.cz*, 24. 6. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-karty.aspx>> (11. 4. 2016).

Literatura

„Analýza volebních programů: Imigrační politika EU“ *evropskehodnoty.cz*, 22. 5. 2014 (online). Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/05/analyza-vol-progr_Imigrace.pdf> (13. 4. 2016).

Baršová, Andrea, Pavel, Barša. 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita.

Člověk v tísní. 2004. „Uprchlíkem v Česku“ *aa.ecn.cz* (online, pdf). Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf> (11. 4. 2016).

Drbohlav, Dušan et al. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství.

Honusková, Věra. 2011. „Status dlouhodobě pobývajících cizinců v současném českém právu.“ Pp. 141–155 in Harald Christian Scheu (ed.). *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium.

Kopeček, Lubomír. 2004. „Imigrace jako politické téma v ČR: analýza postojů významných politických stran“ *Středoevropské politické studie* 2–3 (6). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=203>> (13. 4. 2016).

Kořan, Michal. 2008. „Jednopřípadová studie“ Pp. 29–61 in Petr Drulák et al. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.

Koudelka, Josef. 2014. „Imigrace a politické strany v České republice (2010–2013)“ *globalpolitics.cz*, 27. 2. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/imigrace-a-politicke-strany-v-ceske-republice-2010-2013>> (13. 4. 2016).

Ogata, Sadako, Daniel Cohn-Bendit, Adrian Fortescue et al. 1993. *Towards a European Immigration Policy*. Brusel: The Philip Morris Institute for Public Policy Research.

Petráš, René. 2011. „Migrace a právní postavení přistěhovalců v českém právu z historické perspektivy.“ Pp. 114–140 in Harald Christian Scheu (ed.). *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium.

Rieger, Lukáš. 2015. „Migrační politika EU“ *Čtrnáctideník CEVRO* 9/2015 (online, pdf).
Dostupné z: <http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/2015/14denik_9_2015.pdf> (6. 4. 2016).

Scheu, Harald Christian. 2011. „Mezinárodní a evropský rámec migračního práva.“ Pp. 74–113 in Harald Christian Scheu (ed.). *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium.

Seznam zkratk

ANO – ANO 2011

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

EHP – Evropský hospodářský prostor

EK – Evropská komise

EP – Evropský parlament

ER – Evropská rada

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

EUROSUR – Evropský systém ostrahy hranic

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

ODS – Občanská demokratická strana

PS – Poslanecká sněmovna

SEAS – Společný evropský azylový systém

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

SR – Slovenská republika

Abstrakt

Práce se zabývá imigrační politikou Evropské unie. Definuje, co je to imigrační, vízová a azylová politika, jaké jsou směrnice a nařízení institucí Evropské unie k této problematice a jak Evropská unie postupovala po vzniku migrační krize v Evropě. Dále popisuje, jak se změnila legislativa České republiky v oblasti migrační a vízové politiky po vstupu do Evropské unie v roce 2004. Práce popisuje, jak se vyvíjela migrační a azylová politika České republiky jakožto členského státu Evropské unie, jak probíhá vstup a pobyt cizinců na území České republiky, jaké jsou strategie migrační politiky, jaké jsou přístupy České republiky k legální a nelegální migraci a jaká je vízová politika České republiky. Věnuje se rovněž vývoji počtu cizinců a žadatelů o azyl na území České republiky. Hlavním cílem práce je analyzovat postoje českých politických stran k imigrační politice v České republice, zkoumat vyjádření v jejich volebních programech a v prohlášeních politiků, a zjistit, jak se změnily postoje politických stran po vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 a jestli došlo ke změně postojů i po vzniku migrační krize v Evropě v roce 2015.

Klíčová slova: imigrační politika, Evropská unie, Česká republika, české politické strany, volební programy

Abstract

The thesis is dedicated to the European Union immigration policy defining the concepts of immigration policy, the visa, the asylum policy, the European Union directives and orders of the EU institutions applicable to the immigration issues. The thesis aims to describe the European Union in reaction to the onset of the migration crisis in Europe. Further on, the development of the Czech Republic immigration and visa legislation consequent to the European Union accession in 2004 is outlined. In the thesis descriptions of the foreigners' entry procedure and sojourn in the Czech Republic including the outline of immigration strategies and approaches applied by the Czech Republic to the legal vs. illegal immigration and the visa approval procedure are provided. Due attention is also paid to the development in the number of foreigners and asylum seekers at the territory of the Czech Republic. The main goal of the thesis lies in analysing the attitudes of Czech political parties to the immigration to the Czech Republic. To explore changes in the attitudes within individual political parties as presented in the respective parties' electoral programs and leader statements aiming to reveal changes in the

attitudes of the political parties after the admission to the EU in 2004 and determine whether the respective attitudes have changed after the onset of the migration crisis in 2015.

Keywords: immigration policy, European Union, Czech Republic, Czech political parties, electoral programs